Контрольный экземпляр

Массо а мехкийн пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 14 ИЮЛЬ, 1984 ШУ. ◆ № 84 (6962). ◆ Мах 3 кеп.

СССР ХАЛКЪА АРТИСТА М. А. ЭСАМБАЕВНА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Советски хореографически искусство дегІайоалаеча Іалалмате доккхий гІуллакхаш карагІдувларахи ваьча дийнахьа дениз кховзткъа шу дизарца дуьзаденнев Социалистически Къахьегама Турпала цІи лойла СССР халкъа артиста Эсамбаев Махмуд Алисултановичa, Ленин орден «Марси ЖІов» кха дошо медали цунна дІа а луш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ЧЕРНЕНКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 ш. 13 июль.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос ший аргІанарча заседане ладийгІар халкъа депутатий Советий сессецка КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленума решенешнара хьадоагІа денхараш дувцара итогий хьакъехьа новиъоста В. В. Кузнецова баьча хоамага.

Заседане белгал ма дийнара, союзни автономни республикий Лакхехьарча Советашна а моттигерча Советашна а чІоагІа болх бу промышленни юртбоахацен производство дІахо дегІайоалаяра, шерра социальни программа чакхъяккхара, къахьегамхоша кхетам балеран пятилетка заседанеш кхоачалъе уж оарцагІбахаран. Апрельски Пленум хинначул тІехьагІа дикка айбенаб Советий сессейн массарчи комиссейн болх, чІовгІбеннаб шоашта отчет луча органашта цар лоаттабу тІахьожам, сессей ден ровестиашта дукх-каста юкъехкхухь депутатски запросаш, тІехь - тІехьа, дукхагІа чІоагІду бахача нахадара Советий бувзамаш, дикагІа хулаш боагІа харжархой накаваш кхоачашдара беш бола болх.

Цунца цхьана практико хьахьокхачох, цхьаццайола Советашн цар органашн хила йоагІаш йола инициатива йолаш тІагІертта къахьегаш яц производства эффективность лакхъяра, хилкъа вща товараш дукхагІа арацехара, бахача наха эпарашца уж дикагІа Іалашбара кхоачамаш лахара гІулакх. Советий полномочеех бизза пайда эцац цар территореш тІа комплексни экономически социальни дегІаухилга Іалашдара. Воих оагІорахьара, кІезига моттигаш яц Советашта хетараш министерствашен ведомствашен теркал ца деш, царца дагаювлац уж социальни дешаех йолча шоай планий хьагъехьа, кІезига йоакхо ю чуІе цІенойш культурно - бытовой гІулакхашта лаьрхІа гІирсаш хьалдера.

КПСС ЦК Политбюрос хьалдаьцар Советий балха боарам хадданза лакхбе, Коммунистически парте оттадаь денхараш кхоачашдара тІалерзадаь цар организаторски кхетамеи гІулакхаш чІоагІде лаьрхІа СССР Лакхехьарча Совета Президиума, союзни республикий Іалакхерчен моттигерчен органашн белгаладь гІулакхаш.

Политбюро заседане ладийгІар доакъараш Іалашдара делахмах лаьца баьча хоамага. Агропромышленни комплекса йоагІ - йоагІача министерствашен ведомствашен, союзни республикий Компартей ЦК-ашта, парте крайкомашта, обкомашта, райкомашта, советий боахамеи органашта тІадиллад организаторски болх чІоагІбелгеи доакъараш Іалашдара темгаш дикка лакхъелгеи, цар дикал тоаелга. ХІара боахаме хьейІбеш, тешаме, кхоачам болаш гІоакъеи мохачеи доакъарашца Іалашдаь хургдолча тайпара гІулакх вІаштІехьдаккханза дарг ца хилар белгалдаьккхар.

Политбюрос баькъахьа лаьрхІар Москва дегІайоалаяра генеральни план чакхъяккхарца, городской боахам лелабара комплексность чІоагІъярца, уккхачь промышленно - производствени гІирсет кІезагагІа хьалдарца ювзаденна йола КПСС Московски горкомеи Московски городской Совета исполкомеи предложенеш.

Балха визитаца вена Москве хиннача КПЧ ЦК Президиума членаца, ЧССР правительства Председателаца Л. Штроугалаца воавлост Н. А. Тихонов вІашагІкхетера итогаш хьехар. КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхар, ер вІашагІкхетар долча хана дага а баьнна йоаца вай мехкий боахама лоархІамегІарча доакъошкара интеграцени бувзамаш кІоаргдаре, СССР-ера ЧССР-ера пачхьалкхений планашта координаци яра тІасрзаьча мероприятешa вежарашка цхьана леладу советски - чехословацки гІулакхие тІехь - тІехьа дукхагІа дегІаккхувлара. Советски Союзеи Чехословакеи халкъи боахама комплексашта юкъера бувзамаш кхы а айхагІа лелаяре ерра предпосылкаш хьахулийташ хилар.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцар партейни пачхьалкхений вахаре а хІаьта миттa Советски Союза арахьара политически цхьаь чакхбаккхара а цхьайоле кхы дешаш.

СИХЕИ ЦІЕНЕИ ЧУЭЦА ХЬУВКЪАМ!

Массехк ди хьалха ухх шера 2800 гектара тІа шоаш хьалкхедаь на бола ялат чуэца доладаьд «Назрановски» совхоза механизатораш. 500 гектара тІара ялат аьрдай. ЦІоашта юкъе социалистически яхь а йоаркаь, кораш — ... овсарле лакхагІа йолаш къахьег комбайнераша Оздоев Уматгире, Хидриев Мухаммаре, Торшхоев Товсолта, вежараша Амхадовгіар Іалихана, Назира, Руслана, кхьбараша.

СУРТАШ ТІА: (аьрдехьаре аьттехьа) «Назрановский» совхоза механизатораш Оздоев Уматгири, вежарий Амхадовгіар Іалихан, Назир, Руслан, совхоза керттера агроном Бекмурзиев Къурейш. Ялат чуэцаш йоахк комбайнаш.

И. ПЛИЕВА суртащ.

Хьинар айдаьд гвардейцаша

БІарг ма кхоачча йоакхо шаьра аре а дІалаьца ухк Надтеречни района «Гвардейский» совхоза кхаш. Хьахоз тракторий, комбайний, автомобилий моторашa ду теташ. Сиздбенна балхаш деш боахк механизатораш. Цалаш — ялат чуэцаш, шолагІбараш — чах аргІаш деш, хІаьта кхоалагІбараш — мукъадаьхина лаьтташ оахаш.

Миттa къахьегаІа хоза сурт дайра тхона цу совхоза кхашка массехк ди хьалха цига ниисделча. ДІайха ди дар дешар. Дале а, цхьа саг вовзар сона совхоза къахьегамхоех а арахьара цига командировке тІабаьккхарех а йоавхалах бІукъожабаь Іийне Іоха йна вагІаш. ДІа мел хьежача тІатеІІа къахьегаш боахкар болхлой, доккха цІей шоашка кхаьчача сана.

ХІаьта гуш хиина сурт бІарахьежжача латта дог доагІаш дар. Ялат оардаш хьалха дІаболхача комбайнераш тІехьа боагІар кхаш нукъа а доахаш, чах аргІаш деш бола болхлой, царна тІехь-тІехьа Іаьржа оахах деш хьалбоагІар низ болча трактораш тІа богІа механизатораш. Кхаь тайпара балхаш ... юкъе ца йоллийташ.

Тамаш е йоагІаш хІамаш дар селаа дика — сахьатех оттаьча графиках сана кІи-марсаца дувзаденна балхаш е цул тІехьагІа де дозарош а миттa дІадолхаш хиларах.

Кхай тІа штаб Іо а йиллa, шоай «бІухолита» фу эш. Мела эш хьожаш, уж деррига балхаш комплексагІа дІадохийташ бе совхоза директор Завгаев Ахьмад, керттера агроном Датаев Идрис, парткома секретарь Магометмерзоев Алу, керттера инженер Букаев Шуда, кхьболаь специалисташ. ХІара дийнахьа сайрийна диъ сахьт даьлча штабе планерка ю. Цига юкъ цу дийнахьа шоашта карагІдоалача балхий итогаш, белгаза даькъе къовстаду хьатІадоагІача дийнахьа шоай де дезараш.

КІи - марс дІаболабаьб хьалхе а цІенхашта кийчьяьча техникаца. Администраце, парткомо, профкомо йоахко яьй болхлошта юкъе шерра социалистически яхь ярхергІола хьалаш хилийтара. Шоай ханнахьа кхоачаш болаш Іалашдаьд доагори даьттен, вІаштІехьъяькхай «техпомощаш», царца ба слесараш-наладчикаш, кхы тІа эцаш бола специалисташ. Йолаш я запчасташ материалаши, лаьрхІІа кийчьъяьча автобусаца хьатІаккхуь чалекийчбаь дулх юкъе доалш бола кхача, баьцадаараш.

Хьалхарча деношка дийлхача догІаша чІоагІа духьале яьй комбайнерашта болх дІа ба бохийташ. ХІаьта а хІара болх бе йиш йолаш денача сахьатахи минутахи ма могга пайда эца: гІерташ тІатеІІа къахьегарах, иза дІакхьаьб ялх дийнальа цхьа эзар гектара тІара мукх чуийца беккха а, дийнахьех буси болх беш 800 тонн хулаш долча чах аргІаш де а, 400 гектар герга ухк гурахьа на бола ялат дІадера лаьтта аха а.

1320 гектара тІара кІа хьаккари ардара цхьана а долаш чуэца доладаьдар укхаза. Тиъаь ялкеех тиъаь йиъ комбайн яр болх беш. Шарцена технически обслуживани еш боахкар механика Зубайраев Іаддалмуталипа кулгалдеш бола слесараш.

— Ихе балха дийнахьа из ялат аьрда дарга тхо, — аьлар шеко йоацаш волча керттерча агронома. — Цхьа саг вац комбайнерашта юкъе шийх балха норма дикка тІехкхоачаш ца еш. КомбайнашкА сайца цхьа минут хьалаз йола ха ца йоаккхийташ, рейсаш ю центральни хьатта ялат дІаккхуьаш болча шоферашa а.

Республика кхайкадаьча месячникех кийчъяьй 3300 тонн сенаж, 1200 тонн йол, 2500 тонн силос. Из толам баьккха совхоза болхлой республиканск газеташ тІа чІоагІадаьча Сийлен улга тІа баьхаб. Лоацца аьлча, дика ... тІа ... хьатІадоагІача шера дулх дохнара план толаме кхоачашъяра а цІенхаштта ларда йолаш боахк укхаш.

Гуш да, совхоза механизаторашa хьувкъам лакха болаш ялат хьалкхедара агротехнически бокъонаша дІа ма дехкара къальийга хилар. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 25,8 центнер йоаккхаш чуийцаб мукх, планагІа хила боагІа хьувкъам 19 центнер болаш. Из сацна дика хьийкъад кІа а. ХІаьта хаш дехкаш долча лаьтта 250 гектара тІа хьалкхедаь ялат чуийцад хІара гектара тІара 41,5 центнер а йоаккхаш.

Кхашкара балхаш чакхдалалиа хургйолаш КПСС членаш болча механизаторех ханна йола партгрупп а вІашагІъеллай совхоза парткомо. Цунна кулгалдеш ва Умтиев Алхазур.

Парткома секретара Магометмерзоева цІераш йоах кІи-марса деношка доккхий хІамаш карагІдувлаш къахьетача болхлой. Царна юкъе ба комбайнераш Эльмурзаев Абдула, Темиров Русланбек, Элиханов Даля, Эльмурзаев Мерлу, Темиров Ризван, Хаджиев Султан, кхьбараш: шоффераш Эльбиев Суьлян, Татаев Іаьла, Усманов Баудин, Эльмурзаев Хазар, кхьбараш, ца гуллеш бола трактористаш Расуев Турко, Эскиев Расу, Ахматов Дучу, Магомадов Нюза: аргІаш деш бола Голтаковгіар Саварбека Джуняди; стогометатель лелаю Насумов Іаьла, Дуваев Хьасан; К-700 яхача тракторашца лаьтта оахаш боахка Сардалов Идрис, Албеков Муслу, кхы дукха болхлой.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

ТОЛАМ БАККХАР НАХАХ ТИЙША ДА

Эттара бехктокхамегІа йола ха хьатІаэттай хІана Назрановски района «Экажевский» совхоза къахьегамхошта. Механизатораш бІубенна чуэцаш боахк ухх шерара хьувкъам. Сабелгало аьлча гІоне сайранна боад къовлабаллалца, кІаьдбалар фуд ца хош шоай деррига никраш оарцагІдаьха къахьегаш ба кхашке боахама доакъар кийчдераш а. ХІаьта деррига а балхаш толаме чакхдахар, ухх шерара хьувкъам ханнахьей цхьа хІеме доа ца деци чуэцар эттара хьалха нахах тийша да. ТІаккха миццта вІаштІехьдаьхад совхозе тахан кхашка къахьегаш боахача механизаторий бытовойн салаІарей хьалаш? Уйла яь йиш наьха балка тІара безам совбаккхара долча дешашта?

...Совхоза № 2 йола кхаш леладу бригада. ДелкъийгахІеме даа ха хьатІакхачанза яр тхо цига цкъачча хана. Повар Т. Дапакаяева болхлошта бІайха кхача кийчбеш йоаллар. Тамарас даар мерза а чам болаш а кийчдеш хилара тешал деш да цунна механизатораш чІоагІа раьза хилар.

Бригада столови хоза хьадаьча, доккхача цІогІа я. Чухьа дІачуваьлча пардІата я. ПенагІа хьантеха йола умывальник, цунна юхе ухх цІена гаташ. Истолаш тІа — салфеткаш. Лоацца аьлча, наха безаме хІама дуаргдолча бесса вІаштІехьдаьхад деррига а хьелаш.

Дикa оттадаь да бригаде салаІар а. Цу гІулакха кийчдаь къаьстта цІа да. Цу чу латт радиоприемник, ухх кер да журналаш, газеташ.

Бакъда, шоллагІча бригаде сона бІаргадайначоа тара дацар совхоза № 3 йолча бригадера хьал.

ЛаьрхІа ший столови яц. Даар кийчду вагончика чу лаьттача пийшка тІа. Цудухьа чуьлахьа чувала йиш йоацаш йІайха яр. Цу чу, шоашта оттабаь кхача бувш багІар, хьацар Іо а ухаш, механизатораш.

Хьожаргда вай, малагІа кхача оттабаьб болхлошта хьалхашна: борщ, дулх, чай.

— Тайп-тайпара кхача кийчбергбар аз механизаторашта, нагахьа санна, совхоза кулгалхоца мел эшар хьадоре, — кодабу шийх бала бригада повара Сапралиева Кайпас. — Тахан е борщ а юллургъяцар сона, нагахьа санна, базар тІа а яхи, сай ахчах хьалхе а аз цхьацца эпаш йола баьцаш ийца ецаре. Торо хилча, аз кийчъергьяр окрошка, салаташ. Бакъда, болхлошта керда помидораш, нарсаш, кхьйола баьцадааараш эца аьнна дийхача, совхоза кулгалхоша ога оал: «Баьцадааараш вай боахаме кхедац. ХІаьта доккхий маьхаш а телаш уж безар тІара ийде совхозага ахча дац».

Гой шоана, сенна сагота ба совхоза кулгалхой! Низи хьинари кхо ца деш, хІара минутах бизза пайда а эцаш, ухх шерара хьувкъам ханнахьей ца бейташ чуэцаш боахача шоай механизатораштa дІа ца дохийташ юхаува ахча. Шоашта бехкбадар духьа доала бахьанаш да уж кулгалхоша доахараш. Цу тІа даьнна долаш, базар тІера ийде мича деза баьцадаараш-м, Уж пачхьалкхен махах эца йиш я кхьча баьцадаараш кхедеча боахамашкара.

ХІаьта болхлошта салоІалга-м укхаза дувцилга а дац. ХІана аьлча, цхьа кхача кийчбуи хІама дуэ вагончик мара кхы хІама бІаргайоацар сона бригада стане. ХІама дика баьлча, наха Іайше бора, кхьйеттей, цхьа са а агІац укхаза...

Цу гІулакха сихха оарцагІбийлар совхоза кулгалхой эттара керттера декхар да. Цар кхетаде деза, толам баккхар цхьан техникагІа тийша доацилга. Из тайша да болх беча нахах. Долче, цунга хьежна хила еза царна еш йола йоакхо а.

М. КОРИГОВА.

Комсомола ветераний вІашагІкхетар

Комсомола В. И. Ленина цІи ялара юбилей доадир вай мехка 12 июле. Вай республикерча 120 эзар зІазмигача саги йоІо данъа лаьцар юбилейна хитальча Ерригсоюзни ударни вахте. Предприятешка, школашка, училищашка ветеранашца вІашагІкхетараш хилар комсомола.

Самардийналье комсомола областной комитете хилар вай республике эттара хьалха комсомоле бахарашца вІашагІкхетар. Хоза къамаьлаш хилар ветераний комсомольцашца, моарел хоаттал къамаьл деш. ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева белгалдаьккхар Нохч - ГІалгІайчен комсомола виналаца Байкало - Амурски магистраль булача. Уренгой—Помары—Ужгород яха газопровод еча, Нечерноземье хувцалаш деча, баьх дола лаьтташ Сибарегіен, ГаьларчA Малхбоален, Гаьнарча Къулбаседен рузкъаш карадерзадеча, Кхачани Энергетически программаш кхоачашъеча ... хилар.

Комсомола ветеранаша дезача дешашца хоастабир комсомольцаш, чІоагІа бергал аьлар царна дика гІулакхаш карадувларах, дІахо йодача хана кхы а доккхагІа толамаш дахар лоаш ловца баьккхар. ВІашагІкхетар чакхдаьлар республика керттерча, Ленина цІерагІча, майда тІа торжественни митинг а яь. Укхаза гулбенабар комсомола ветеранаш, къахьегама вахте котбаьннарейн, вай республика комсомольцаши кагирхойи.

20-ча шерашка комсомоле вахача В. И. Магомадова, мехкаьтта института эттара хьалхарча гІишлош еча студентий отряда доакъошхочо А. М. Шевченкос, комсомольски балхахоша даьча къамаьлашка белгалдаьккхар республика комсомольцашен кагирхошен йоккхагІча вахадашна дІадоладаь гІулакх тешаме дІахохьош хилар.

К. МАДИНА.

КХОАНА—МЕТАЛЛУРГА ДИ

Дезача денна — къахьегама совгІат!

Беррига вай мехкo лоархІаш дола «Металлурга Ди» «Красный Молот» яхача завода бехкхоша белгалдоакх кердача къахьегамa толамашца.

Чон лоаладеш йолча цехa литейщикаша ах шера план кхоачашъяьй 106,6 процент. ПланагІа доагІачул 194 тонн чон дукхагІа лоаладаьд цар. ХІаьта тайп-тайпара бесаш дола металл лоаладара план 122,1 процент кхоачашъяьй, планагІа доагІачул 20 тонн дукхагІа хул из.

Толаме къахьийгад литейщикаша товарни лоархІаш дола чон лоаладеш а, цул ах шера йола план цар кхоачашъяьй 104,8 процент, планагІа доагІачул 26,5 тонн дукхагІа да из. Товарни лаьрхІа арадоаккхаш дола чон дукхагІа хилар бахьан да къахьегама овсарле лаккъалар. Болхлоша хьадер дегІадоаладара йола задани юкъера лаьрхІача ах шера оаха кхоачашъяьй 108,5 процент.

Ах шера план 123,6 процент кхоачашъяьй кузнечни цеха коллективо а. Заденал совгІа арахийцай 204,3 тонн тайп-тайпара продукци. ДегІа мел еча продукци кхьга хьакхиний укхаза дуккхал къахьегама овсарле лаккъяра чотагІа. ДІадахача ах шера планагІа лаьрхІачул совгІа из лаккъенний 12,6 процент.

Дика къахьегама толамаш а доахаш, пачхьалкхен плани тІайіца декхараш тІехкхоачашдеш бола металлургаш дукха ба заводе. Царех ба чон лоаладеча цехера стержинщикий мастер Н. М. Калиганова, обрубщикий мастер Н. А. Нестеров, кузнечни цехера Т. Т. Кулаков, В. А. Вербицкий, Н. А. Кирсанов керте латтача оргадай коллективаш.

Миттa дика къа а хьегаш болав лоаладеча цехерча участкашта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ я Э. М. Алиева, М. Джамоева кулгалдоча участкий коллективаш.

КПСС XXVI съезда решенешц вахаре чакх а йоахаш литейщикашен аьшкапхьаршем дукха балхаш даьд арахеца продукци дукхагІа хилийтара. Цехашa тІа-тІа дукхагІа арахец прогрессивни технологех хьаеш йола заготовкаш. Цо торо хулийт бийдаш кхое, царна обработка еш дІадохийташ дар кІезигагІа хилийта.

КарагІдийннараш дика даьле а, дІахо йодача хана кхоачашде дезаш металлургашта хьалхашка латташ дола декхараш доккхийн бехнтокхамеи да. Дентара-денга дукхагІа хилийта еза прогрессивни технологех хьаеш йола заготовкаш, цунга хьежна кІезигагІа хургьа дІайоаллаш йола материальни къахьегамен ресурсаш. Лакхъе еза заготовкай декал, лохде деза брак арайхула бе. Завода металлургаш дог тийша ба уж декхараш шоаш тоаме кхоачашдерзхидерах.

К. ГОЦКИЙ, «Красный молот» завода къахьегамеи алапеи отдела начальника заместитель.

Лекторий семинар

Грозне, парте Ленински райкома заседаний заде хилар лекторий - международникий семинар.

«СЭВ членаш долча мехкий вахкерча боараме хиннача экономически совещанех» семинаре дийцар КПСС обкома лектора В. В. Вайкина.

ГДР 35 шу дизара хьехкъехьа дийцар «Знание» яхача общества Нохч-ГІалгІай организаце правленерча военно - патриотически знанешта пропаганда яра йолча Іилма - методически совета председатела Н. П. Булатова.

Нохч - ГІалгІай пединститута доцента Н. В. Коатевай къамаьл «Лекцеши пропаганда психологически дарцаш» яхача темагІа дар.

С. СУЛТАНОВ.

ФРГ правительстваrа дахьийта памятни записка

Малхбузеевропейски союза генеральни секретариато баьча официальни хоамах, цу организаце совето Германе Федеративни Республика правительства дехарах решени тІайІций стратегически гІулакхашта лаьрхІа бомбардировочни авиаци а хІаьта миттa гаьнна отташ йола ракеташ а хьаелга дунен халкъашта юкъерча соглашенешка хьежна ФРГ-ена дехкар юхадаккхарах лаьца.

Цу тайппара, дунен халкъашта юкъе яь соглашенешн решенеши йоллаше а ФРГ-ега торо кхоач ФРГ-ена доаллахарча моттел гаьннарча а пачхьалкхений кхерамзлена кхерам тІатессаргболаш дола геттара гаьна кхувса шийх доалахьара наступательни гераш хьаде а дІадоаржаде а. Цхьабакъда, Федеративни Республика хІана ухх сахьата цу торонех пайда эпа лаьрхІа яц яхаш хьакхайнадераша гІулакха маІан, кхетадеш ма дарра, хувцац. Хови да, уж дале я е кхьдаие а дола довзуе деш оттадаь боарамаш юхадаха гІерташ ФРГ массаза хул, цо хІайзле дукха хьалхагІа деиа ФРГ оборонана бокъонца тоъал болчул гаьнна тІехкъаьнана шийх тІема потенциал олдаяккхара пайда эцаш хина хилар.

ДагадоацаШ никеденна хІама лархІа мега тамаш я на керда кхерамс гІа ФРГ правительстве СССР-ан цул кхоагІонхоштен тІехьожаь хьалхара хІама тохара стратегически американски ядерни средствашa мехка территоре тІа оттае йоалаяра тІехьа боаккхаш хилар.

ФРГ правительства ухк гІулакхаш бокъонца шоаш ма дарра духьале да тІема разрядка гІулакха, вІашин юкъера тешами дикача лоалахошка цхьаьна леладу гІулакхаши дегІаккхувлара тІехьа я ше яхаш цо хьакхайнадечоа. ФРГ территорех юххьанцара хІама тохара йоле плацдарм яраш шийх доалахьара наступательни гера вІашагІтохараш тІаберзабаь никъ цхьанда а тайпара тарлуш бац ФРГ-ен цун эскарен тІема доктрина духхьал оборонительни хьисап долаш мара яц яхаш цкъа санна дукхаза а хьанхайкадьараша а. Цу тайпарча нахькъо законни хаттар оттаду цу хІамашца лерхІорий хьакъехьа а мешта ФРГ политики лостама хьакъехьа а. Из хаттар дукхагІа а иийса отташ да ФРГ-ена цхьанне а кхерам тІатувсаш ца хилархи цун территоре хьакъехьа цхьаккха хІама ца хиларахи.

Цунца дувзаденна дагадохийта доагІа, хьалха хиннача рейхах даькъа дала бокъо ярех шІ хиларах тарре Потсдамски соглашене оттадаь декхар тІаулл Германе Федеративни Республикина тІехьа тІайоагІача хана цІакха а немецки лаьттан тІара доаллахарча а бІаргча хьийцача дуненна а кхерам тІабе йиш ца хилара хьакъехьа. Из декхар тешаме кхоачашде дезаш да.

Федеративни правительство ухх къамаьлага геттара цІенхаштта хьожарг хилара а нагахьа санна ФРГ бокъонца шийх доалахьа а долаш геттара гаьна кхувса наступательни гераш хьадара наьхь тІа эттачул тІехьагІа хьахилалза дусаргдоаца юхамаччахьара хІамаш бокъонца дустаргхилара а хьежаш и советски оагІув. Потсдамски соглашене, Московски договора, тІехьарча Хельсински аьнта маІантеи чулоацамгеи хьежна ФРГ правительства декхар да Европера тІема вІашдухьале иръяра а ца деш, кІезигъяра, гераш Іоадара а ца деш, уж дІадахара, кхерамале бухъякхара а ца деш, ерригача европейски пачхьалкхенашта юкъера гІулакхаш чІоагІа деладаран машара отношенеш дегІайоалайран гІо дар. Цхьаннe а йиш яц Европа халкъаштен шийх халкъан хьалхашкарча цу декхарах ФРГ правительство мукъа яккха.

• • •

Памятни записка текст ФРГ правительстваrа лаьрхІа дІаенний 1984 шера 10 июле.

Геттара гаьна кхувса наступательни гера хьадара ФРГ-ена оттадаь доагІаш юхадахарца дувзаденна дагаздамо заявлениш яьй США, Англе, Франце правительствашка СССР-ца цхьана германски гІулакхех лаьца яьча межсоюзнически соглашенешн решенешн доакъашхой уж хиларах тарра. Цу деш уйла тІаерзаьй миттa малхбузеевропейски союза членаш йолча Итале, Бельге, Голланде Люксембурга правительствай а.

БIУБЕННА КЪАХЬЕГ ЦХЬАЙТТАЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕ

Нохч-ГIалгIай АССР 1984 шера хьалхарча ах шера экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра итогаш

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

1984 шера хьалхарча ялх бетта продукци маьхала яккхара план 102,3 процент кхоачашъяьй, цу дакъе Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоагIача промышленноста — 105 процент.

Промышленноста доакъошка продукци хьаяра 1983 шера хьалхарча ялх бетта хинначул дегIаденад укх боарамагIа:

Электроэнергетика	— 1,5 процент
Химически промышленность	— 7,3 процент
Машинашъяраи металлобработкеи	— 7,0 процент
Хьунех хьу чакхьяккхараи промышленность	— 4,0 процент
ГIишлон материалий промышленность	— 7,3 процент
Яйта промышленность	— 2,9 процент
Кхачан промышленность	— 9,3 процент
Микробиологически промышленность	— 14,5 процент

Объединенешкеи предприятешкеи продукци маьхала яккхара план кхоачашъяьри из хьаяр дегIаяри хоалъоах укх даиннеша:

	1984 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяра процент.	1984 шера хьалхара ах шу 1983 шера хьалхарча ах шераца нийсдича процентаща.
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	100,8	98
Ленина орден долаеча «Грознефть» производственни объединени	103	91
Грозненски ремонтно-механически завод	102	100,2
Карабулакски химически реагентий завод	103	98
«Севкавнефтегазпереработка» производственни объединени	110	93
Грозненски «Нефтехимзапчасть» завод	100,8	100,1
«Красный молот» завод	100,5	102
СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» яхача производственни объединене «Электроприбор» завод	103	107
«Промавтоматика» НПО опытни завод	105	113
«Пищемаш» завод	103	103
ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завод	102	132
«Трансмаш» завод	100,0	102
Электромеханически завод	100,6	100,2
Гудермесски «Мединструмент» завод	101	105
Биохимически завод	103	119
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	101,1	109
Нохч-ГIалгIай «Терек» яха мебельно - хьун хIамаш ю производственни объединени	100,8	104
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод	102	107
Цементни завод	103	119
Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	101	104
«Чечингсельстрой» треста Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	107	125
«Аргунводпром» объединени «Чечингушводстрой» гIишлон управлене	109	108
Аргунски аьшкабетона изделий завод	111	108
Хьун боахама министерство	103	106
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	103	106
Назрановски трикотажни фабрика	100,0	95
Швейни производственни объединени	100,3	101
Грозненски кога гIирс бу фабрика	100,9	108
Грозненски кондитерски фабрика	102	108
«Чечингушконсервпром» производственни объединени	107	140
Шурий промышленноста производственни объединени	102	104
Дулха комбинат	115	111
«Чечингушвино» производственни объединени	102	104
Ялата продуктай Нохч-ГIалгIай производственни управлени	109	112
Грозненски экспериментально-механически завод	104	117
«Чечингушстройматериалы» производственни объединени	101	104
Кхачан промышленноста министерство	110	110
Моттигерча промышленноста министерство	102	106

Промышленни продукце кертера тайпаш хьаяр хьахоах укх даиннеша:

	1984 шера хьалхарча ах шера хьаь продукци	1984 шера хьалхара ах шу 1983 шера хьалхарча ах шераца нийсдича процентаща
Электроэнерги — млн. киловатт-сахьат	1451	100,6
Газ — млн. кубически метр	1046	91
Мехкдаьтта аппаратура — млн. сом.	4,3	81
Насосаш	377	96
Скважинаш каргерзаю цементировочни агрегаташ	398	99,3
Хида тIоаташ леладйита агрегаташ	77	122
Тракторни прицепаш — эзар	7,2	103
Махкаш — эзар	310	97
Трансформаторни подстанцей	750	98
Электрофотографически аппараташ	1234	105
Механизированни гIишлон-монтажни инструмент — эзар	63	46
Кирпич (колхозашка ьар йоацаш) — млн.	65,6	102
КIир — эзар тонн	21,2	103
Гипс (алебастр) — эзар тонн	5,4	98
ВIашагIхетта аьшкабетона конструкцеши изделеши — эзар кубически метр	111	102
Цемент — эзар тонн	277	115
Хьу тьаарвозар (колхозашка хийчъяьр йоацаш) — эзар куб. метр	43,9	102
Цу дакъе:		
Херх хьокха хьу — эзар куб. метр	26,5	99,3
Ардакх (колхозашка хьаккхар йоацаш) эзар куб. метр	18,1	100
Фаттан хьекха фанера — млн. кв. метр	3	81
ТIехьанахьа духхаду мазата барзкъаш — эзар	232	92
Чухьанахьа духкаду мазата барзкъаш — млн.	3,3	106
Шаьйни изделеш — млн. сом	32,2	106
Телайта кога гIирс — эзар пар	1123	105
Паччахьалкхен ресурсай байдалах дакхка маша даьтта — тонн	467	95
Паччахьалкхен ресурсай байдалах дакхка генарий даьтта — эзар тонн	5,6	100
Мерзача шурий продукци — эзар тонн	35,6	105
Нахчаш, же хьакха яраш а тIехьа дIадаьрхIача — тонн	1064	106
Кондитерски изделеш — эзар тонн	3,5	96
Маьхк байкха-булочни изделеш — эзар тонн	58	104
Макаронни изделеш — эзар тонн	2,8	105
Консерваш (колхозашка хьаяш йоацаш) — млн. усл. банка	43,7	121
Ккй — эзар дал	619	105
Дулх, цхьоалагIча категорех йола субпродукташ а тIехьа дIадаьрхIача (промышленносте дакхкар) — эзар тонн	6,6	102
Колбаски изделеш — эзар тонн	3,2	106
Радиоприемникаш — эзар	273	106
Аьшка ихьегIаш — эзар	58	123
Аьшка пенгеш — эзар	12,9	97
Шарикови автоowручкаш — млн.	4,5	107
Бытовой химе товараш — млн. сом	6,1	110
Мебель — млн. сом	16,4	105

Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяьле а кхоачаш ца еш йисар 1984 шера хьалхарча ялх бетта насосаш, цементировочни агрегаташ, ардакх яккха мегарг йола хьу, чухьа а тIехьанахьа а духхаду мазата барзкъаш, кондитерски изделеш арахецара план.

Халкъа эша товараш арахецара 1984 шера хьалхарча ялх бетта план 103 процент кхоачашъяьй. 1983 шера хьалхарча 6 бетта арахийцарел 10 процент дукхагIа арахийцад.

Рознични маьхашка диллача культурно-бытовой гIулкхаштех кол-картен эша товараш арахецара план 102 процент кхоачашъяьй, соахка цу хана арахийцачарца нийсдича укх товараш 19 процент дукхагIа да.

Культурно - бытовой гIулакхаштех кол-картен эша товараш арахецара план кхоачаш ца еш йисай моттигерчен бахача наха бытовой гIулакх дечеи министерствай массехк предприяти.

Къахьегама овсарле лакхъяра план промышленносто 102 процент кхоачашъяьй.

Къахьегама овсарле дукхагIа лакхъяьрех я «Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни, электроремонтни, гIишлон Управлене аьшкабетонии изделей Грозненски, Грозненски ремонтно-механически предприяте, «Чечингсельстрой» треста аьшкабетонии изделей заводий, «Аргунводпрома» объединене, Шалински мехлесхоза, «Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завода коллективаш.

Къахьегама овсарле планагIа йоагIачул 1 процент лакхъяран продукци йоаккхаш дIабода мах 0,5 процент лохбаран тIайица встречни планаш производственни объединенеша а предприятеша а толамце кхоачашъю.

Цунца цхьана 1983 шера хьалхарча ах шера хинначул къахьегама овсарле лохъяьй укх заводаша: Грозненски ремонтно-механически, Карабулакски химически реагентий, минеральни хий деча Серноводски, Назрановски трикотажни фабрикас.

Норча мощностех болза пайда эцац «Чечингушстройматериалы» объединене чуйоагIача Назрановски, Малгобекски, Старопромысловски кирпичийн еча заводаша.

Къахьегама коллективашка чIоагIлуш йоагIа къахьегама дисциплина, кIезигагIа йоаш бахка ха.

1984 шера хьалхарча ах шера дикаха Знак енна «Грознефтеоргсинтез», швейно-производственни объединенеша, «Электроприбор», «Промавтоматика» НПО, Карабулакски химически реагентий заводаша, текстильно-галантерейни производственни объединене, кхычар арахецача пхьайолча изделештец продукценеи.

Цхьайолча предприятешка арахеца продукци дика яц. Царех я Грозненски кога гIирса, Назрановски трикотажни фабрикаш, художественни промыслай текстильно-галантерейнии объединенеш.

Хьурмати кхоми бара мероприятеш уттта а еш, чакхйоах тIакхьегама коллективашца. Iаьрка металлаш кходелга дика вIаштIехьдаьккхад ремонтно-механически, «Красный молот» заводашка, кхыча предприятешка.

Республикерча предприятешка вIаштIехьдаьккхад керда продукци арахецилга. «Электроприбор» заводе СССР-е вгара хьалха арахеца йолалай электрофотографически цилиндраш, «Нефтехимзапчасть» заводе — радиационни а акустически а горелкаш, «Союзавтоматстром» опытно-экспериментальни ВНПО — керамически Iоатьоша тIоадал чулацара тIахьожах лоаттабу устройство, кхыраш.

Цунца цхьана шурий промышленноста производственни объединене, маьлха продуктай производственни управлене, кхачан промышленноста министерства предприятеша кхоачашъяьац керда техникеи дехагIйола технологии юкъейоалаяра оттаяь план.

Карарча шера хьалхарча ах шера республика халкъа боахама доакъошка юкъейоалаяьй 5 эзар гарга изобретенеи рационализаторски предложенеи, шера лаьрхIача цар экономически эффект я 6 миллион сом гарга.

ЮРТА БОАХАМ

Республика кхалхарчен фермашкарчен къахьегамхошка 1984 шера хьалхарча ах шера чакхъяьлай Кхачан программа заданеш кхоачашъяра, республика агропромышленни комплекс дIахо дегIайоалаяра, юртбоахама производства эффективность лакхъяра, юртбоахама продукци дукхагIа яара тIаерзаь мероприятеш.

1984 шерарча хаунгъама лаьрхIа дерригаш боахамашка дIадийна лаьттаьш:

эзараш гектараш

	1984 ш.	1984 шу процентаща йолаш 1983 шераца нийсдича
Дерригаш дIадийна лаьтта	433,0	100,8
Ялата культураш	211,8	102
цу дакъе:		
кIа	84,3	110
дуга	5,5	95
хьаьжкIаш	52,0	101
шекаре свеклаш	9,3	100
бахчадаьраш	13,4	103
кортолаш	4,1	99,1

Республика колхозийи паччахьалкхен боахамийи хий дехкача лаьттай 117,8 эзар гектара тIа дIайийнад юртбоахама культураш. Царех дола лаьтташ дийна дукхагIа дIалийцад кIиво, мукхо, доакъара культураш.

1984 шера хьалхарча ах шера колхозийи совхозийи кхалгаа дIайихьай 1141 эзар тонн органически удобренеш. Удобренеш дIакхахьара шера задани 91 процент кхоачашъяьй. Хий дехкача лаьттанка дIайихьай 381 эзар тонн органически удобренеш. 1984 шера 1 июль хьатIаотташ гербицидашца обработка яьй массо тайпара юртбоахама культурай тIайолча 166,4 эзар гектара тIа.

Колхозийи совхозийи кхашнара цхьатарра чуэцаш латт ялаташ. 1984 шера 9 июль хьатIаотташ хьекхад дерригача чуэца дезача ялатех ахаш хIана хьекхадац аьнна. Эггара хьалха ялаташ чуйица даьннад Шелковской районa боахамаш. Гурахьа дийнача ялатий лакха хьувкъам кхебаьб Ачхой-Мартановски, Сунженски, Урус-Мартановски районий кхашка.

Доакъараш кийчдеш ба юрташкара механизатораш. 1984 шера 9 июль хьатIаотташ 26 процент кхоачашъяьй йол кийчъяра шера задани, сеняж йоллара — 64 процент, баьца хьоар дакхкара — 31 процент.

Республике колхозашкара, совхозашкара, боахамий юкъарча предприятешкара продукт луш дола хьайбаш:

эзараш кортош

	1984 ш. 1 июле	1984 ш. 1 июле хиннарча 1983 ш. 1 июле хиннарашца процентаща йолаш нийсдича
Доахан	180,1	102
цу дакъе детта доахан	54,7	97
хьакхарч	132,2	99
жий гIаьларий	740,8	97
хоз тIара салхазаш	2797,7	98

Укх даиннеша хьахоах хьайбай продукташ колхозашка, совхозашка, боахамий юкъарча предприятешка йола лаьхай:

	1984 ш. хьалхара ах шера	1984 ш. хьалхара ах шу 1983 ш. 1 ах шераца процентаща йолаш нийсдича
Дулх — эзараш тоннаш	9,0	102
Шура — эзараш тоннаш	56,7	103
Фуой — котамаш — млн.	80,2	108
Тха — тоннаш	2486	108

Республика колхозашцеи совхозашцеи хьалхарча ах шера цхьан IеттагIа лаьца шура 1092 килограмм я, совхка цу хана яьинхачул 27 килограмм дукхагIа.

Укх шера хьалхарча ах шера яххача цхьан котамо тIехьара 78 фуъ гулдаьд.

1984 шера хьалхарча ах шера паччахьалкхено массо тайпарча боахамашкара хьайбай продукташ эцара план укх боарамe кхоачашъяьй:

	Хьалхарча ах шера эцар оттадаьд	Эцара план кхоачашъяра процент	1984 ш. 1 ах шера эцар 1983 ш. 1 ах шераца процентаща йолаш нийсдича
Доахан хоз тIара салхазаш (дийна долаш) — эзар тонн	14,7	109	104
Шура — эзараш тоннаш	50,7	103	102
Фуой — миллионаш	57,0	109	105
Тха — тоннаш (цIена хьоаьа лоархIаш)	1622	130	108

Материально-технически база дIахо чIоагIъеш хиннай колхозашкеи совхозашкеи.

Республика агропромышленни комплекс дегIайоалаяра хьалхарча ах шера дIаяхийта паччахьалкхен капитальни вложенеш 59,1 миллион сом, вешта аьлча, 1983 шера I ах шера дIаяхийтарел 9,1 миллион сом дукхагIа.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

Къулбаседа-Кавказски машинийгаьа Грозненски отделене гIолла 1984 шера хьалхарча ах шера мокхьаш тIадоттара план 96,8 процент кхоачашъяьй, цу дакъе мехкдаьтта продукташ чуюттара — 97,9 процент, халкъбоахама мокхьаш дIахьахьара — 111,6 процент, пассажираш дIа-хьа кхувлара — 100,7 процент. Отделене вIашагIа а елла, дIаяхийтача деза мокхьаш кхухьача 5,6 эзар поездаца дIабихьаб 2,8 миллион тонн мухь. Мокхьаш айхийтагIа тIадуттар бахьан долаш мукъаьлкхай 1353 вагон. Деннен бийсаннен юкъера лаьрхIача локомотива балха овсарлен задани 99,5 процент кхоачашъяьй, вагонага го баккхийтара — 85,8 процент, участкови сухала — 94,9 процент, вагона балха овсарлен — 113,8 процент.

Юкъара пайда эцача автомобильни транспортаца укх шера хьалхарча ах шера мокхьаш дIа-кхьа кхахьара план 90,7 процент кхоачашъяьй, грузооборота — 100,3 процент, пассажираш дIа-хьа кхувлара — 103,8 процент, пассажиро-километрий оборот — 99,4 процент, легковой такси лаьь бара — 101,1 процент.

Юкъара пайда эцача автомобильни транспортаца дIахьа кхиьа мокхьаш соахка цу ханнаьца кхихьачул 2,7 процент дукхагIа кхиьад, пассажиро-километрий оборот — 4 процент, легковой такси лаьь бар — 2,6 процент.

Продукце объемага диллача бувзама предприятеша 1984 шера хьалхарча ах шера план 100,2 процент кхоачашъяьй, вешта аьлча, 1983 шера хьалхарча ах шераца нийсдича 4,8 процент дукхагIа хиннай. Городской телефонни станцей абоненташ дегIайоалаяра план 74,9 проценти юрташкарча телефонни станцей — 51,9 проценти, радиоточкай план — 100,3 процент кхоачашъяьй. Бувзама предприятей коллективаша 100,8 процент кхоачашъяьй къахьегама овсарлен план, 1983 шера хьалхарча ах шераца нийсдича 4,2 процент лакхъеннай къахьегама овсарле.

КАПИТАЛЬНИ ГIИРСАШ ХЬАЛДАР

1984 шера хьалхарча ах шера республике хьал а яьболх бе йолаялийтай Анисимова цIерагIча НГПЗ-ера дизельни доагора шоалагIча процессий — гидроочистка комплекс, дукхача кхыча предприятешкара производственни мощносташ. Паччахьалкхен капитальни вложенеш чутах хьальаьй 106 миллион сома маьха кертера фондаш, царех 2,2 миллион сома маьха ераш — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета доладлла йолча предприятешка.

Республика халкъа боахамга дIаяхийтай 171,1 миллион сома паччахьалкхен капитальни вложенеш, цу дакъе гIишлон-монтажни балхашка — 78,3 миллион сома.

Подрядни организацешка товарни гIишлон продукци хьаяра объема план 98 процент кхоачашъяьй. Цу дакъе:

	1984 шера I ах шера план кхоачашъяра процент
Нохч-ГIалгIай гIишлонъяра управлени	80
«Грозтрубопроводстрой» яха трест	115
«Чечингсельстрой» трест	100
«Чечингушводстрой» гIишлонъяра управлени	146
НГIАССР минводхоза подрядни организацеш	97
«Чечингазстрой» трест	110

Керттера фондаш болх бе йолаялийтара задани кхоачашъяьац. ХIанз а дукхача объекташка гIишлошкеи дIа-хьа а йийна лоаттаю материальни, ахчан, къахьегама ресурсаш. Дукхача гIишлон-монтажни организацешка кхоачашъяьац балхий объема, къахьегама овсарлена, гIишлош хьалъярга дIадодар лохдара оттаяь хьалхарча ах шера заданеш.

ХАЛКЪА ХЬАЛ-ТОРО ЛАКХЪЯЛАР

КПСС XXVI съездо XI пятилеткана оттаяьча социальни программага хьежна, дIахо плана боарама болх бу республике къахьегамхой вахара материальни культурни боарам лакхбара.

Халкъа боахамерча болхлой гIуллакхерча наахeн алапе фонд 1983 шера хьалхарча ах шераца нийсдича 4 процент лакхъеннай 1984 шера хьалхарча ах шера. Берригача болх берий бетта юкъерча алапе боарам 156,2 сома хиннаб, промышленносте — 165,7 сома, гIишлон-монтажни балхашка — 206,2 сома, буруь деттача — 260,1 сома.

Паччахьалкхени кооперативни торговле розничной товарооборота боарам, общественни кхача а тIехьа лаьрхIача, 1984 шера хьалхарча ах шера 398,9 миллион сома хиннаб, вешта аьлча, вIаши нийсдеча маьхашка лаьрхIача, соахка цу хана хинначул 3 процент дукхагIа.

Цунца цхьана, паччахьалкхени кооперативни торговле предприятешка кхоачаш ца еш кIезиг-дукха йисай 1984 шера хьалхарча ах шера розничной товарооборота план — 99,0 процент.

Республикерча кертерча мах беча организацешка розничной товарооборота план мел кхоачашъяьй хьахоах укх даиннеша:

миллионаш сомаш

	1-ча ах шера розничной товарооборота объем	Ах шера план кхоачашъяра процент
Моттигера торгаш	117,5	97
Общественни кхачан управлени	14,5	102
«Грознефть» объединене УРС	28,8	100,5
«Грознефтеоргсинтез» объединене ОРС	16,8	98
Къулбаседа-Кавказски машинийгаьа Грозненски отделене ОРС	11,7	102
Аптекоуправлени	8,6	104
Нохч-ГIалгIай книготорг	1,7	103
«Союзпечать»	4,8	100,0
«Чечингушплодоовощхоз» яха объединени	7,0	102
«Орбита» яха фирменни туки	4,1	109
ВАЗА автоспеццентр	7,8	103
«Чечингушрыба» яха объединени	1,0	103
Потребительски кооперацеи	148,7	100,0

Кхачани промышленни товараш соахка хьалхарча ах шера дехкачул дукхагIа дехкад бахача нахага 1984 шера хьалхарча ах шера: шекар — 16 процент, кондитерски хIамаш — 6 процент, чкъаьрий — 2, маргарин — 14, кIадаш — 11, телевизораш — 21 процент.

Моттигерча промышленноста предприятеша мах беча организацешка дIачуденнад 19,3 миллион сома маьха халкъа эша товараш, вешта аьлча, 1983 шера цу ханналца дехначул 4 процент дукхагIа.

ДIахо шерлуш хьеней бахача наха бытовой гIуллакхаш ду сфера. Быта службо хьалхарча ах шера 12,6 миллион сома маьха е 1983 шера хьалхарча ах шераца нийсдича 6 процент дукхагIа гIуллакхаш даьд бахача наха. Хьалхарча ах шера бахача наха бытовой гIуллакхаш дара план, 1984 шера кхы тIа е ена задани йоацаш, республика бIарча хиннйца 101 процент кхоачашъяьй.

Хьалхарча ах шера чуIе цIенош хьалдарга дIадахийтад 18 миллион сом, хьалдаь а даьха, эксплуатаце дIаденнад 46,2 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола паччахьалкхен цIенош. ЧуIе цIенош хьалдара хьалхарча ах шера план 101 процент кхоачашъяьй. Цул совгIа, производственни гIирсаш дара чотах хьайдаьд 2095 квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош.

ХIанз чакхдоалаш долча 1983 — 84 дешара шера дийнахьарча, сайрийнарча, заочни юкъарча дешара школашка дешаш хиннад кагий а кхувшдоагIа а 268 эзар бер. 1984 шера всеобуча школашка йиза юкъера образовани лаьккай городашкарчеи юрташкарчеи кагирхоех 20 эзар совгIа саго.

Городскойи юртйи профессионально-технически училищашка деша вагIа 15,1 эзар саг, царех 56 процент — йиза юкъера образовани луш йолча группашка. Хьалхарча ах шера республикерча ПТУ-ша кийчбаьб 3,1 эзар къона квалифицированни болхлой.

Лакхерчен юкъерча лаьрххIа йолчен дешара заведенешка дешаш хиннав 27 эзар студенти дешархой, кийч а ваь арахийцав лакхерен юкъера лаьрххIа йолеи образовани йолаш вола 6 эзар специалист.

ДIахо дегIайхий здравоохранени. Больницашкеи дарбан-профилактически учрежденишткеи болх беш ба массе а специальностах бола 3,3 эзар лораш 9,3 эзар юкъера медицински персонали.

Городашкеи юрташкеи книжкаш дешарий гIуллакхаш деш хиннай 8252,9 эзар экземпляр книжки фонд а йолаш йола 484 массови библиотека.

Болх беш хиннай 406 киноустановка, киносеансашка ухараш 12 804,4 эзарнега дIакхаьчаб шера. Физически культураи спорти дIахо йоарбара тIаерзаь мероприятеш чакхъяьлай.

Республике бахa нах 1984 шера 1 июль хьатIаотташ 1209,4 эзар саг вар.

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегача коллективашка, КПСС ЦК февральски апрельски (1984 ш.) Пленумий решенеш массава раьза волаш хьалхьоцаш къобалъяьа, шера социалистически ахь йоаржалъй 1984 шерен бIарчача цхьайтталагIча пятилеткан планови заданеш кхоачаши тIехкхоачаши яр дукха.

Нохч-ГIалгIай АССР статистически управлени

СИЙРДА НИКЪ

«Эсамбаев Махьмуд — цатахьа мера хуьлу долда, алхха ший тайпара хIама. Боарам боацаш чIоагIа къахьегарцен дукха езача искусствана тамашийна чIоагIа мутIахьа хиларцен цкъаьа тарьеш йола из къаьга, сов ший тайпара талант мшотай аьлча, из я цунах лаьца хIамаш дунихача адамашта а эггара хьаяхха кагирхошта а дуйда доагIаш йола талант», — Махьмудах иштта аьннад эггара чIоагIагIа гIорбаьннача балетмейстерех волча цхьанне — СССР халкъа артиста, СССР Пачхьалкхен премей лауреата Ростислава Захарова.

Эсамбаев Махьмуда халхараш — уж цкъа поллагIдола вайна довзаш дола халхараш дац. Эсамбаева халхараш, дуккхачар хьачох, — из гучахьара музыка я. Цу сийлахь-воккхача говзанча поллагIа халхар хьанийцача — из я бIарча повесть, поэма, новелла, драма... «Фу халхар да хьа дар?» аьнна, шийта хаьттача, «Из са вахар да», аьнна, жоп деннад цо.

Из шийса а да. Цу сага деррига вахар цун искусствах латт. Ший тIах аьннача халхарашца бера хана а тIехьа цецбаьхаб цо кортош кIайдеина лоаман бокхий цах. Ший дагалеттар кхочаеде лаьрхIа вола из, ла ца дувгIарах даьшкахьара кхерам шийна тIалатташе е, кIаьнк волча хана Москве вахав, цигарча хореографически училище дена оттар дукьа. Цхьабакъда, цхьа бутт боаллаше а цIавоалаваь ведда вахар. ХIаьта а дитадац Махьмуда шийна дезаденна гIулакх. ДIахаьч-кхаьчача, шийна мел мог халха вувлаш хиннав из. Ший халхараш Iоадаьд цо... ХIаьта цун йоккха йоккхача республике — Нохч-ГIалгIайчене эггара хьалхара халхарий ансамбль вIашагIйоллаш лаьттача хана профессиональни халхархо а хиина дIаттар дийтта шу даьнна Махьмуд вар.

ТIема шерашка фронте тIемахошта уггадаьча концерташна даьха лацар, опереттера, операх балетен театрера болх — иштта ба бIаьхен итта боацен, Махьмуда ше хьачох, «хьацарахи боламехкачахт а боахаш, эстраде бихьа никъ.

1957 шу — артиста творчески вахаре доккхий хIамаш хиина шу. Цу хапале халкъа халхарий творчествада вувзалу Махьмуд. Конкурсашна декъа лоац цо, цунах Ерригроссийски, Ерригсоюзни, дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреат хул.

Цу хана дена дами гастролашка ух Махьмуд вай шейха гIоале а доалол декъа е. Нигахьа мехк бисебац дунен тIа из ца кхоачаш, хIаьта из дIа мел кхаьчача метте эрителашна дегаш гIоадаьле тIанцаш а хиннав. Цо ший искусстве гойта ца Iаш, массе метте, мичахьа ше вале а, чIоагIа терналдеш хиннад моттигера халкъа халхараш, уйш а Iомадеш а хиннад уж, ший репертуар кердача халхарашца йIаьхий а ең. Бе-беча халкъий халхараш гулдеш вола ший тайпара коллекционер а хиина дIаттача Эсамбаева, творчески болх бу цар тIа, уж халхараш шийна баньакха хеттача тайпара теадеш е хоздеш а.

РСФСР, Киргизски ССР, Къулбаседа Кавказа йиъа а автономни республика халкъа артист яха сийлахьа цIераш еняй Эсамбаев Махьмуда.

Махьмудах лаьца документальни фильмаш даьхад, дукха книжкаш яздаьд цунах. Массехк художественни фильме ловзаш ва из.

ГIораьыннача халхара говзанча Эсамбаев Махьмуда сцене а кино а хьаувттаеча образий цхьа декъа да — концерт дIадолалучи хана массаза а эггара хьалхагIа деш дола нохч-гIалгIай халхар-легенда, дукха дезаденна испански цыгански халхараш, «Дошо даьле» яха индийски халхар, урсашца деш дола таджикски халхар, жаIуи халхар, «Макумба» яха бразильски ритуальни халхар, «Тореадор», «Павлин» яха ширача, замалахьарча «...» перуански халхар, «Аве Мари», «Портнижка» яха халхар-новелла, негритянски халхар. Цун да «Лебединое озеро» яха фильм-балетера Вирса Гений, «Бахчисарайский фонтан» яхача балетера хан Гирей яха а кхыдола а халхараш.

Гражданин хиларах терра, общественни деятель хиларах терра Эсамбаева концертий выступленех ...Нахаца вIашагIкхеташ хилар дагаш ца ил. Массаза а цо шефство ... — Советски Эскара тIемахой, болхлой, колхозхой, школьникаш. ХIана вIаштта шоллагIа СССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержав Эсамбаев Махьмуд. Советски Союза дукха орденаши медалаши, Монгольски Халкъа Республика ДоттагIаллан Ордена ... кулга.

Эсамбаев Махьмуда деш дола дунен халкъий халхараш — ва, из дерра аьлча, дунен халкъий вахар а да. Царца я гражданственность, социально-политически постаи, кудукье да уж хьеобалдеши безам тIеозами хилар а.

БIухой дегаш ураоттадеш

Сона дагаух дуне дотадела хиина из бирса ха — дерригача советски халкъа, хIара советски сага чIоагIагIа бола тохкам тIаатта ха — Сийлахь - боккха Даймохка тIом лаьтта ха.

ТIема хьалхарча дийнахьа дена из чакхбоалача сахьаташна кхаччалца халкъа бIухой мутIарашка гIа боалаш бар советски искусства говзанчаш.

Царна юкъе бацар цоаштта моттиг лехаш корзагIбьынараш, тинна лелараш, терзаш къердараш а бацар царна юкъе. Шийна хьабе денна, Коталонна лайданагIа дола герз деттар хIаране.

ТIом болабеннача хьалхарча деношке а дена М. Ю. Лермонтова цIерагIча эрсий драматически театрах турпалча гIулакхийи политически сатирая театр хилар. Цу театре 1942 шера вIашагIъеллар артистий фронтовой бригада. Из ухар Къулбехьен фронтерча тIом беча Эскара хьалхарча юхьига тIарча позицешке, 2-ча гвардейски дивизе. Фронтовой бригадана юкъе вар бараьтта шу даьннa Эсамбаев Махьмуд а. Цун халхараш: лезгинка, матросий халхар, эрсий халхар «Яблочко», кхыдараш Iалаьмате чIоагIа дезаденнадар бIухошта.

БIухошта дукхаезар цу хана «Цирк», «Веселые ребята» яхача кинофильмашка гIолла бовзаш хиннача цIи хезача артисташа — Любовь Орловаси Леонид Утесовеи ловзаль ролаш юсташ вола къона, безаме артист.

Фронтовой бригада ший концертаца мичахьа кхаьчача а, Эсамбаев Махьмуда деш хиина халхараш чIоагIа къоабалдеш тIаццар. ТIемахой дешал ураоттадора цар.

Эсамбаев Махьмуда 60 шу дизар даькъала дувца а, из могаш-маьрша вахари цо доккхий творчески толамаш дахари лоеш цунна ловзда баккха а лов сона.

Н. ИРЖАНСКИЙ,
артистий фронтовой бригада кулгалхо хиннар, НГIАССР культура заслуженни болхло.

ИСКУССТВАНА ДIАДЕННА ВАХАР

ЭСАМБАЕВ Махьмуд вань 60 шуи цун кхоллама наькъа 45 шуи дизарга

Тамашийна саг

Массехк дош але йиш я са Махьмудах. Хаьдете а, сона кIезига бIаргаайнав из, баьдар аьлча, цунах а кхоачам хилар са торкем цо шийна чIоагIа тIеозера.

Иззамо бола нах гет тара кIезига нийслу. Ший тайпара йоккха говзал е цун яр. Сона хетачох, цун эггара дикагIдер фуд аьлча, из да, ший халкъе овлангара хьайоагIа искусство цхьа ший тайпарча, тамашийнана ньыкъаца хьаьоккха цуна хар. Ший тайпара саг, ший тайпара артист вз из.

Сона вае цо дIало а аттонце болх бар, ший говзал кагирхошта дIадтелар. Са безам ба из уназдIена, могаш-маьрша, ираз долаш, дIаьо а доккхий, геттара доккхий толамаш долаш вахар лоеш цунна дег тIара лаьца боккха.

Галина УЛАНОВА,
СССР халкъа артиста, Социалистически Къахьегама Турпал, Ленински преме лауреат.

Бокъонца вола халкъа воI

Из вайча, хьалихнийнача моттигерча лаьтто, из вахача моттигерча лаьтто доккхал даь ца Iеш, дерригача советски халкъо а доккхал деча вахах ва Эсамбаев Махьмуд. Цун цIи шерра йовзай я вай Даьхен доазанел гаьнна арахьа а. Юкъерча ноахалах ва Эсамбаев Махьмуд, цун хIанз кхоезтиъа шу мара даьиадац. Цунах ухх тайпара ала мегаргда; из сага сибатехьа баьнна мух ба. Цо ше ма ярра караерзаь искусство бахьан долаш вийла Iац из наха, ше ма дарра карадерзадаьд цо искусства из тайпа, хIаьта из иштта дукхаза а бердадаха йиш болаш да.

Иштта ха ший ньшайоллаше а, кховзткъа шу яхар мел аьлча а. тIаьх итт шу мичад, цунна йисай цун хIара кердача балхацара, цо зрителий кхелага, вай Даьхен, Советски Союза а вай Даьхен доазонел гаьнна арахьарча а зрителий кхелага дIалуш йолча хIара кердача программашра хьагуш йола форма, экспресси, эмоциональность.

Бакъдар аьлча, Махьмуда кертерча оагIоех цаI хила мет цун дега цIенал, къахетамеча, эшшача метте оарцагIвала шийча волча, аахха шийна бола аьттув ца лехача, тешамеча а яхь йолча а, шера кхетами кIоарга уйлеш йолаш волча сага дега цIенал. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац, гучох, Эсамбаев Махьмуд хIанз дукхьашха херже ца Iеш, СССР Лаккхехьарча Совета депутаталла херхаш хилар.

ВIашагIдеттаденнад тхо шаккхе а Нохч-ГIалгIайченгара херца хиларах вIаши уллув а дагIаш Лаккхехьарча Совета заседанешка деттадение а ца Iеш. Из цу республика воI хиларах тарреи со литературни къонал Къулбаседа Кавказе дIайолаенна вола яздархо хиларах тарреи.

Iалаьмате боккха салоIам хул массаза а Махьмудаца вIашагIкхийтача. Самукъа саг ва из. Массаза а бахьан нораддоагIа цунна бегаш бе, бегашна жоп дала. Цхьабакъда, керттердар-м цо хьаша, сенна гIулакх ду хар да. Хьанна гIуллакх ду аьлча, вз ях — Советски Союза ду, сенца ду цо гIулакх — из халхар да. Из да кадай, массе оагIорахьара тоаш болаш, даккха хIама доацаш Махьмуда деш дола халхар.

Са безам ба ший самукъане оамал, вахарах бIуболийташ бола цун халхара, цун искусства низ цунца дукхача шерашка бисар лоеш цунна лоаца баккха а ала мь: Махьмуд, хьоца нийсве вхы цхьаьнха вац! Кхыча тайпара ала а мегаш хила мег. Махьмуд, хьо морг кхы вац, оаха массане а доккхал деш, тхона дукха везаш, оаха дег тIара доаркIаш вола саг ва хьо!

Сергей МИХАЛКОВ,
яздархо, Социалистически Къахьегама Турпал, Ленински преме лауреат, СССР Лакхехьарча Совета депутат.

Воккха говзанча

Дукха ха яц сона Эсамбаев Махьмуд вовза, кIаьта а сайна из бера хана дена вовзаш дегаводгIаш санна хет сона. Со бер хиина ха тIом дIабьынчун тIехьагIара ха яр — уж къахьегама хьинари энтузиазми айенна шераш хиина цо Iеш, советски саг культурана тIаверзаеш хиина шоаш а дар.

Халхара искусство массанена а йовзаш я оал, цхьабакъда, Эсамбаев Махьмуда валхарах цхьа кIоарга хIамаш доах, аз-м аргдар, кхьметтах, философи а йоаля, аьнне. Махьмудаца аз хьоашал техачул тIаьхьагIа хайра сона, из йоккха талант хиина ца Iеш, йоккха зарактер а йоага. Оаш, космонавташа, цхьан сахьатех ат сахьатех гобоадиш дунеана Махьмуда концерте шо нийсделча, дунена гобоакхаш, дунен тIарча дерригача халкъий, ерригача континентий халхарашка дегIаш шоаш долаш санна хетаргде шоана. Эсамбаев Махьмудачара со хьоашал гергагIа шиннаул тIехьагIа кхы а хайра сона из мел башха дика, Iимерза, дог цIена, вай планетера берригана нах сатийна, маьрша, барттайна бахар лоеш вола саг волга, цудухьа цун безам ба берригача наха дикалетар мера ца хилийта.

Аьттув балба хьа, дика мел дар хилда хьона, Махьмуд — тIеоддиал халтаркой эггара IимерзагIа вола саги!

Валерий КУБАСОВ,
СССР летчик - космонавт, шозза Советски Союза Турпал.

БIаь шера вахалва хьо, Махьмуд!

Сона Iалаьмате чIоагIа дукхаеза Эсамбаев Махьмуда творчество. Тхо довза дукха ха я. Ленинграде, Кировски театра артист со хиннача хана дена Городе Ленинграде эггара хьалха Эсамбаев Махьмуд вена дагадоагIа сона. Из чIоагIа лоархIам болаш дар, хIана аьлча, тхона бIаргалайра артиста ший тайпара белгалонаш: лакхачa дегIара, тамашийна хоза гIоа. Доккхий, белгалдоалаш доле бIаргаш, тамашийна тайпа лелаеш йола маьженаш чIоагIа безам тIеозаш хIамаш дар. Эсамбаев Махьмуда эстрадера хIара выступлени, хIара цун миниатюра — из, аз-м аргдар, кIезига бIарча балет я.

Тайп-тайпара халхараш ду Эсамбаев Махьмуда, уж да бе-беча халкъий халхараш, уж да латиноамерикански халхараш а, ший халкъа халхараш а, эрсий халхараш а, хIаьта хIара халхаро шийна тамашийна дика чулоац Эсамбаев Махьмуда хьаувттадеш долча къаман характер.

ХIаьта а цунца чакхдоалаш дац дерриге а. Вайна хов, «Лебединое озеро» яхача ленинградски фильме дика аьттув боалаши хозен дакъа лаьца из юкъевахалга. ЧIоагIа хоза, ший тайпара цо ловзаль Роберта роль йиц ца лун йIаьхача хана дег чу латтаргья балет а кино а дезаш мел бараша.

Эсамбаев Махьмуд, ала мегаргда, из башха-дика артист, безамеи тIерен къамаьл дола саг хиина ца Iеш, бокъонца дола халкъа хьакъал долаш а ва. ХIаьта тахан, Эсамбаев Махьмуда 60 шу дузаш, сона лов сага сага аргдола дика мел дар цунна хилар.

БIаь шера вахалва хьо, Махьмуд!

Юрий ГРИГОРОВИЧ,
СССР халкъа артист, Ленински преме лауреат.

ИЗ ТХА А ВА

ТIом чакхбьиначул тIехьагIарча шерашка, киргизски театральни искусство кIезиг-дукха айлуш йоагIаш хиннача хена, дагадоагIа сона, тхоаш, студенташ, каст-каста балетни спектаклашка иза. Тхона кердаа хIама дар из, балета искусство тха республике хьаьнна хIаьтте мара бокъонца йола... Цу хана тхо керина тIеазар. Эсамбаев Махьмуда ... Цу ... геттара тхона хиннеча тха — киргизски оперех балетен театра уваха хиннача зрителашта - студенташта вIалла дага а дацар цу лехача дегIара волча къоначе халхархочох тIехьагIа гIеррагIа волча артиста говзал йоала аьнна. Тхоай хиннара хIамсаг мара вацар из тхона, оаха Миша, Махьмуд оалар цунах, хIерана шийна то-тоеча тайпара. Цу хана а вар из нехаца пьеуна, тIара. Ерригача Киргизена дукхаезар из ший воI санна, хIана аьлча, цу хана а тIехьа белгалвоалаш вар из сцене тIа ший тамашийнача халхарца.

Цудухьа хIана, дерригача дунен тIа цIи хоза из волча хана, халхара искусства дунен тIа из ший тайпара феномен волга массане а хьатадьна хана, бакъдар аьлча, тхона массане а чIоагIа хозакеташ дагаух Эсамбаев Махьмуд, оаха доккхал ду цунах киргизски оперех балетен театре хьалхашна из хиларах. Цун сосагIа, оаха тхоай воI лоаркI цунах. Мичахьа а тхо цунца вIашагIкхийтача, тха дегаша иштта ... из. Хана а, ... тха даза ... дола хана а ший концертаца Эсамбаев ... тхоаша ... тхона доккха ... хул ... .

Лоацца аьлча, тIехдьнинка хIама дац са, Нохч-ГIалгIайченерча тхоай вежарашта айса бозам бергбец аьнна хет сона, нагахьа санна айса Эсамбаев Махьмуд художник, ший тайпара халхара говзанча лаьрхIача, из тха, киргизски культурах, киргизски художественни интеллигенцея, киргизски халкъах ва аьлча.

Со тхьо, киргизски халкъ Эсамбаев Махьмуда а иштта даза хилареху, хIана аьлча, из вай замалекьа ший тайпара саг ва а хиине хьальоттаре цо а ший оагIонгаьара, шийна могаш дола дика дикьа лаьцанда.

Чингиз АЙТМАТОВ,
яздархо, Социалистически Къахьегама Турпал, Ленински преме лауреат.

ИРАЗ ДОЛА САГ

Мичахьа хьо къахьегаш вар аьнна, хьай болх безаш цунна тIаккхуаш хьо хула, хьона хьайна боккха салоIам а наха хье везавелар е хул цох. Безам тIабоддаш дань моллагIа дола хIама тIехьла дика йолаш хул. Сай балхах а сона гучадьнне дIаха да из. Иштта, дерригa ший хьакъали говзали дIалуш безабенна тIанийца лелабу ший болх вай мехкахочо — Эсамбаев Махьмуда. Ший къахьегам безам а лоархIаш а из воландаь, вах из наха, хьог ший балхацарча цун боккхача безамах. Цун цIи йоаккхаш хезача юкьа тIа безаме велевалар доал вайна, цун халхар бIаргадайна, цу эсара дига, дерригa а диццале гIоздьнне дегIаш хул вай.

Массане а эша Махьмуд оал цунах. Иштта вал дог тIера везача дикача сагах, ший кхолламца наха дегаш гIоздоалача бокъонце говзанчах. Сона Iаьха дукхаеза бIаргавайна вац из, бакъда, цIаккха дицлургдац сона цун тамашийна халхараш. Иштта наха везаш, цар лоархIаш хилар дунен тIа эггара дезагIа дола хIама да. Из ираз Махьмудага да.

Махьмуда тахан къоезтгIаь шу доал. Хьана аргда цун из зал ха яьннай? Вайна из массаза а къона ва, цун ший кхоллам санна.

М. САГОВА,
«Назрановский» совхоза Ньсар-Картерча отделене доярка.

КЕРТТЕРА СУДАХО—ЗРИТЕЛЬ

ИНТЕРВЬЮ

Эсамбаев Махьмуда юбилейна хетадь «Эсамбаев Махьмуд. Халхар — са вахар». яха фильм даьккхад кинорежиссера, РСФСР искусствай заслуженни деятела Тагаев Илеса. Цунца да таханара вай вIашагIкхетар.

— Илес, Iалаьмате бехктокхие декхараш дар шун съемочни группана хьалхашка лаьттараш. Фу оргдар Iа цу ший балхах лаьца?

— Вайна массанена вовзаш а вай массане а Iалаьмате чIоагIа лоархIаш а волча Эсамбаев Махьмудах лаьца даьха а, цо ше даькъа лоацаш а дола документальни а художественни а фильмаш дукха да. Цудухьа, Махьмуда юбилейна хетадаь босбола фильм доаккхаш тхона хьалхашка лаьттараш, атта декхараш деце а, сий долаш дар.

Укхаза вIаши ювза йийзар тха документальни а художественни а ши жанр. Цу гIулакха дукха кхьйола материалаш эшар. Уж лохаш а гулъеш а тайп-тайпарча моттигашка хилар тхо, вIашагIдеттаделар дукхача нахаца, хилар космонавташ болча Звездни городове. Иштта, Фрунзера тхона йорайиф А. Молдыбаева цIерагIча Киргизски Пачхьалкхен операн балетен академически театре болх беш волча хана «Бахчисарайский фонтан» яхача балете Гирей роль ловзаеш Махьмуда даь халхарварти тIайола лента, 1957 шера Москве хиинача студентийи кагирхойи Дерригдунен фестивале из лауреат хилара а кхьйола а хроника. Тхоай фильма юкъейоалаьй оаха хьалхагIа Махьмудах лаьца даьха хиннача фильмай кадраш, ший вахарах, кхоллама наькъах лаьца Махьмуда дувцар, цун халхараш, дерригача дунен тIа цIи хеза бовзаш болча артисташа, яздархоша, космонавта цун вахара а кхоллама а наькъах дувцаш дар.

— Эсамбаев Махьмуд гIораьынна артист хиина ца Iеш, СССР Лакхехьарча Совета депутат а ва. Цу даькъе хIама дий шун фильме?

— Нохч-ГIалгIай харжархоша хIанз шоллагIа СССР Лакхехьарча Совета депутаталла хорж из. Из доккха а общественни кIоарга маIан долаш а хIама да. Тха фильме я СССР Лакхехьарча Совета сессе яьха кадраш а. Укхаза зрителa бIаргагургва Махьмуд яздархочунца Михалков Сергейца, СССР халкъа артисташца — Лавров Кириллаца, Бейшу Марияца сесса перерыв йолаш къамаьл деш лелаш.

— Халонаш ца нийслуш цо а дисахургдоацаьга бакъда.

— Из бакъда. Эггара тхона халагIа хиннар дар 60 шера вахаши 45 шера къахьегаши Эсамбаев Махьмуда дунен тIа яьккхача хана итог еш тха фильм хилар. Из атта декхар дацар, кхерар кхычар цунах ца аьнна цхьа дош ала вIаштIехьдаргдий-хьогI аьнна. Укхаза тхона фу карагIдаьннад зрителo дикагIа кхетадергда.

ТIанийслацар Махьмудах лаьца дош аьлча тхона бакъаха хетача наха. Иштта, дунен тIа цIи хеза йовзаш йола балерина Уланова Галина Шведе яр, цига шийна дегIа памятник хьаделлача яха. Цхьацца общественни гIулакхаш кхоачашдеш цIагIа нийслуш бацар кхыбола тхона интервью луш хиннараш а. Iалаьмате хоза а дика а деш дар цу наха Махьмудах яьхараш. Оаха доккхах ду цу наха вай мехкахочох хетар зрителa дIадовзийта тхоай вIаштIехьдаларах.

Эггара чIоагIагIа тха дог айдеш хиннар: мел дукха дублаш яха езар аьнна эгIаза ца водаш, тхога гIайгIа ца яйташ, кинокамера хьалхашка юха а юха отташ, тха къинар айдеш Махьмуд хиннилга.

Ах сахьата лаьрхIа ю тха фильм. Москве худсовета из картина дIаэцача хана, Махьмуд ше а вар цига, Iалаьмате дика лоархIаш тIайийцар из. Из дукхьал тхона карагIдаьнна дика хIама хиина Iац, из дукхагIча даькъе, вайна везача Эсамбаев Махьмуда шийна карагIдаьннар а да.

Тха балха эггара чIоагIагIа мах бе безар зритель ва. Цунна тхоай фильм дезалой, бокъонца, дизза тхоай цекхар оахош кхоачашдаь хиларах дог тийша хургда тхо.

Кхоана, 15 июле, 21 сахьат 35 минут яьлча Центральни телевидене хьалхарча программе гIолла гойташ хургда из.

Интервью яйтар Б. АВАДИЕВ.

КІоаргагІа яшха вахара проблемаш

Нохч-ГІалгІай АССР яздархой IX съезд

Самардийнахьа КПСС обкома васеданей зале хилар Нохч - ГІалгІайчен яздархой IX съезд. Цига «Вай замеи Нохч - ГІалгІайчен литература кертера дехкараши» яха доклад йир республика яздархой Союза правлене председатела Р. С. Ахматовас.

Таханарча Нохч-ГІалгІайчен литература дегІадара тенденцех лаьца а цун хьалхашка латтача проблемах лаьца а (прозах, поэзех, критиках, берий литературах) содоклад йир республика халкъа яздархочо Боков Ахьмада, Шейхиев Іалваде, Айдаев Юшаіа, Саракаев Хьамзата.

— Литературни итогаш е йолалуш, салаш ма хилла-ра, «литературни пятилеткаж» отчет луш, — аьлар Р. С. Ахматовас, — эггара хьалха белгалде деза творчески Союза болх а ха в мехка общественно - политически вахарца айхха бувзам болаш хинна хилар. ХІаьта цун кертера белгалонаш КПСС XXVI съезд, СССР хьахинна 60 шу дизар, тІехьагІа хиннача парте ЦК Пленумаш, парна юкъейоагІа шиЙ автономи хьахинна 60 шуи нохчийи гІалгІайи шоай лоІамагІа Россена юкъебаха 200 шуи дизара юбилеяш, КПСС обкома партконференцеш. Иштта яздархой творчески а гражданскн а вахарех дІакъаетаргдоаца даькъа хинна дІадаьттай СССР VIII-гІен РСФСР VII-гІен яздархой съездаш а.

Отчетни ха вайна дагалаттаргья республика ударни къахьегама ха сапна, болхлой класса, юрта йоахама къахьегамхоща, интеллигенцена карагІдьина дика хІамаш санна.

Хьалха хиннача съезде белгалдаьдар шоашта хьалхашна латта дехкараш довзаш яздархоша шоай бехктохкам айбеши, хьадер мамогга творчески дукхагІа дешиш, массаза а керда наькъаши средстваши лохаш къахьега дезилга. Цу даькъе а вьттув бьвииб яздархой.

Нагахьа санна VIII съезда решенеш таханарча денца нийсйича, бакъде доагІа вай литературана хьалхашка латта дехкараш нийса белгалде тха вІаштІехьдаьина хилар.

ТІеххьарча шерий литературах дола къамаьл, сога хьаттача, прозагара, дукхьал романагара дІадоладе доагІа, хІана аьлча, из жанр литература букъатІехь я. «Грозненски фронт» яхача шиЙ романа йола материал хьанйиай Лукин Михаила Нохчийчен ГІалгІайчен революци хилале хьалхарча, революци граждански тІоми лаьттача шерашкара чоалхане исторически хьал лаьттача ханашкара. Романа ларде йийшай Грозне 100 дийнахьа лаьтта тІом яхача цІерах йовзаш йола 1918 шерара исторически событеш. ГІалгІай юрташка коллективизаци йолаещнача шерашкара унаара вахар, ира классови къовсам хьахьекхаб Ведзижев Ахьмада «Шолбеша вкуврч» яхачеи Плиев Махьмад-СаІида «Хала урхе» яхачеи романаш тІа.

Авторо таханарча дей позицешкара кхетаяь, вай кре Советски Іаьдал чІоагІлар духьа лоаттабаьча къовсама тема я «Шы юкъ йолчун сахьат» яхача Чебалин Евгене романа тІа хьахьекхар. Автора художественни дувцаре юкъметтера да опыт йола моастагІий керте а латташ бавь контрреволюционни барт грозненски чекисташа хьагучабаккхар. Даймехка шерашкарча пионерий гІулакхеха деналахи дувц «Къаькарча крепосте» яхача Саракаев Хьамзата повеста тІа. Цу темана хетаяь а «Къаьстта йола поручени» яха Дацагов Салманен «Сатоссаш дІайолаергья вай операци» яха Магомедов Хьамиден Горелов Александрев повесташ.

Нагахьа санна еррига вай уйла, берригя вай терказ тІабохнийташ шиш съезда юкъерча хана литература дегІадара процессаш вай таххьа отте, вайпа гучадаргда постий, прозаикай, очеркистий, иколлаиё кертера тенденца вай ханара тема хинна хилар. Наьха самалаш, общества духовни вахара дешаш динагІа довза а дашха а гІерташ къахьийгад вай яздархоша цу хана. Отчетни юкъах, хьалха» ца хинна керда темаш лохаш а йоацхаш а хьакхелла» вай заманхочох - балхлочох, юртарча къахьегамхочох лаьца дувцаш йола произведенеш. Эггара хьалха уж я Аргуева «Пкшемаш» яхача заводa коллективах лаьца Музаев Нурдина яьаь «Этап» яхеи Малгобекерча мехкдаьттахоех Боков Ахьмада яьаь «Юрски горизонт» яхеи романаш.

Вай коммунистически морала белгалагІа йолча баьхалонех цаІ атеистически кхетам балар да. Цу деша чІоагІа уйла тІаяхийта къамаьл хилар XVIII областной партийни конференце. Цига белгалдаьккхар, республике атеистически болх чІоагІбеппабар аьнна, сектанташ шоай позицеш дІахеца дага ца хилар. Дин харц уйлаш чу а ехна, хІана а мегаргдоаца гІулакхаш дукха леладу. Харц хабараш доаржаду, харц дорел ду, нах Іехабеш хІамилташ гулью шерлатанаш а нийслу. Атеистически болх чІоагІбара юкъе дакъа лоац республика яздархоша, ширача замах юхедиса зуламе гІуланхаш шоай произведенешка хьагучадоах цар.

Дика хьехамаш хьагучадоахаш йолча темана хетадаь дувцараш кІеига яздаьдац Ведзижев Ахьмада, Айдамиров Абузара, Боков Ахьмада, Плиев Махьмад-СаІида, кхьчар.

Цхьабакъда, морала дешаш хьехадеча хана дагадоегІаш хила деза идейно-художественни чулоацамга диллача лоадамбоацаш йола эсала произведенеш актуальни темах дІа а хьекхаеш чакхйоаккхилга нийса хилар, бакъ долча художественни деша вулаиен Іазапаи духьала, тийшача балха, наькидегашкарча ширача замах лерашта дукхьала хадлапа къовсам лоаттабана баргбац, хІаьта из къовсам тІатеІІа лоаттабеш хила безаш ба.

ДІахо дийцар докладчика литературин критика эсала хилар ах, Нохч-ГІалгІайчен драматурги литература кхьча жанрел чІоагІа тІехьаюсаш хиларак. Верашта даьрхІа книжкаш яздара гІулакх эсала а латт. ВоагІашбола тІахьожам а йокхо а иц къоначa авторий. Дукхача хана ара ца йоалаш цер произведенеш издательстве ядаш хул. Критикен литературоведенеи балха тІа цІенхашттара кховчамбоацараш да. «Орга» а «Лоамин Іуйре» а яхача альманахий болх тоабе безаш ба. Сийлахь-боккхача Даймехка тІема, нохчийи гІалгІайи шоай лоІамах Россена юкъебахара темах хьаьь произведенеш геттара кІеига я. Уж кхоачамбоацараш дид ца далийтар Союза правлене а хІара яздархочуи а дехкар да.

— Нохч-ГІалгІай яздархой массаза а йоакхо еш хиннай КПСС областной комитет, — йоах нов. Ахматовас. — Парте обкома хьалхарча секретара нов. А. Власова, цкъа санна, дукхаза, вІашагІкхетар хиннад яздархоша, зиппача моттиге новкъостал а даьд цо. Яздархой а творчески Союза а дехкар да парте еш йолча йоакхонна жоп луш, коммунизм хьалъеш йола керда сег хьалхевара халкъо а парте а хьалхайшка увттаду бехктохкамо дехкараш довзаш а кхетадеш кхы а хьинарегІен хьакъал долаши къахьега.

Къаьстта теркам тІабохийташ йоакхо е еза араюйлача кердача произведенешта тІахьожам лоаттабеш, дикадар хьаллацара, идейно а художественно а эсала дар дІадаккхара, къаьстта кагирхой творчески дегІабоалабара. Шиі бехктохкамеча идеологически участке парте дІадехкача а цо Іоцавеча а тайпара къахьегаш хила веза хІара яздархо. Из цун кертера дехкар да.

Прениешка къамаьлаш даьча М. Лукина, М. Мусаева, Нохч-ГІалгІай книжни издательства директора Х. Дзейтова, Е. Чебалина, А. Айдамирова, М. Вышегурова дийцар литература тайп-тайпарча жанрашна болх беш къоначa а къаьнача а яздархошта карагІдаьнначох, духьала нийсденнача кхоачамбоацарех, дІахо йодана хана де дезар.

Съезда доалхьашхоша Іадаьмате безам тІабодаш ладийгІар Нохч-ГІалгІайчен литературана карагІдаьначох, хьалхашка латтача доккхийчен бехктохкамечи дехкарех лаьца РСФСР яздархой Союза правлене председатела, Ленински а Пачхьалкхен а премей лауреата, Социалистически Къахьегама Турпала Михалков Сергей Владимировича даьча къамаьлата.

Съезде иштта къамаьл дир КПСС Центральни Комитета члена, парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова.

Цо аьлар:

— Кордa болаш къамаьлаш а деш чакхйоал съезд, белгалдаьд хьалхашка латта бехктохкаме дехкараш. Советски общества керда сег хьалкхевар — из партийни гІулакх да. Из чакхдоаккхача боккха доархІам болаш да литература, хІаьта а цхьаболча яздархоша доагІаш дола даькъа лацац цу гІулакха юкъе. Цу даькъе яздархой Союза партийни органицена хьалхашка латтараш а да доккхий дехкараш. Яздархо кхеташ хила веза вахарерча шиЙ моттигах а хьалхашка латтача дехкарех а. Сийрда кхоане хьалъеш воаллача советски сага дика сурт-сибат кхолла дехкарийла ва советски яздархо. Хьакхолла еза лакха идейно-художественни чулоацам бола произведенеш. Советски яздархо яхь сий дола цІи, цун мах бовзаш лакха лелае еза.

Нохч-ГІалгІай яздархой форуме даькъа лоацаш хилар РСФСР яздархой Союза правлене секретарь А. И. Волков, Дагестански а Къулбаседа - ХІирий а автономни республикашкара баьхна хьаьший. Нохч-ГІалгІайченера шоай коллегаш даькъала бувцаш къамаьлаш дир Дагестана халкъа поэта Аткай, ХІирашкахьарча поэта П. Урумова.

Нохч-ГІалгІай АССР яздархой керда правленица хержар. Цун председатель — Е. Чебалин.

Б. АБАДИЕВ.

Грозный тахан. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета хьалхашкара керда шийда. А. КАЗАКОВА сурт.

СУДА ЗАЛЕРА

КЪОАЛ ГУЧАДАЬЛАР

«Советская Россия» яхача колхозе лоархІаш а сий деш а вар Суганпов Мухьмад. Цох тийша из бехктохкамерча балха тІа оттаваьвар. Из вар колхоза воккхагІвола инженер-энергетик. Болх а дика дІабодар цун.

Массе а оагІорахьара иштта дика биографи йолча цо шийгара гІалат далийтар тамаш я. ХІаьта Суганпова гІалат далийтарал совгІа, къоал а даьд. ДІадахача шера ноябрь бетта колхоза птурей-товарни ферме холодильни установкана ремонт яьй аьнна харц наряд лэйир цо, цу хана вІалла ремонт яь йоацача а дика болх беш хиннача а установках. Из документ оттадир, ремонт яьр ПТУ деша вагІа 14 шу даьина Джабраилов Висхан ва, аьнна. Бакъ боаца из болх бахь аьнна цунна оттадаьдар 192 соми 57 кепаги. Бакъда, из ахча бухгалтерера хьаэца вІаштІехьхиннадац кІаьнка. ТІаккха Суганпова дехарех из дІанйпад Джабраилова дас Алим-Хьамас. Из бахьан долаш Суганпова цунна 30 сом деннад. ХІаьта юхедиса 162 соми 57 кепаги шиЙ кисa деллад.

Цу тайпара, колхозе, тІаькха шийца балха боахкача даьха ниса кхайдар Суганпов.

Из бахьан долаш Грозненски района халкъа суда хьалхашка оттавийзар М. Суганпова.

Эхь хеташ, наха бІарa къожалац из зале. Бакъда, суде кхачалехьа иштта цунна эхь хийтта хиннадаларе, из къоал [illegible] ю. Ше даьча хІамах дехкаьаьна дувц Суганпова. ХІаьта ше колхоза кассере лочкъадаь 192 соми 57 кепаги юха дІа а деннад.

Из иштта дале а, къоал даь хилар тІерадалац цунна. Цо зулам даьд.

Суганпов санна, из къоал долга ховш е цІена хІама доацилга ховш хиннав воккхагІвола Джабраилов а. Цхьаькха а доацаше шийна 30 сом ца денналга ца хала вац из.

Судебни процессе хиннача Джабраилов Висхапа аьлар, сона хІана мара хеза хІама дац укхаза дувцар. Фу уйла хинна хургйола-теш цу кІаьнка Суганпових а къоал деш цунна новкъостал даьча шиЙ даьх а?

Нана а йоацаш дикъ бер кхедеш волча Суганпова а Джабраилова а малагІа кхетам лургба-те шоай тІехьенашта? Цар бераш фу аьргда шоай даьшиара хьа?

Ше къоал ца дарал совгІа, наха из деш хилча ца эагійта дезаш, къоал дара духьала къовсам лоаттабе безаш вар Суганпов. Цо даьр эхь дола зулам да колхозошта а шиЙ берашта а хьалхашка. Халкъа судо дечул кІезигагІа дац из бахьан долаш цунна хула таІазар — цар оагІонгахьара безами теша ший бовр.

Советски-халкъа суд къахетаме я. Цун керттера дехар да харцдаьнна сег нийсача новкъа вартволаш кхетавар.

Суганпов, из къоал дале къа цІенкха шийгара гІалат ца доалийташ, цІена къахьегаш хьавена а кхеде дезаш дикъ бер дола да а хиларах, хІаьта ше колхозе даь ее ю иетта а оттадарех, цунна суд йир ше хиннача колхозе а вуташ, цига къахьийга доагІачох цхьа дакъа пачхьалкхенна дІатела дезаш дукха йоакха йоаца ха а тохаш.

Р. ЧАХКИЕВА.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

14 июль

С. М. Кирова цІерагІа культурин салаІарен парк. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Иллеш доттагІал мел долчарна» яха радиоконцерт. 13.00. Массови ловзараш, викторинаш. 16.00. Лекци: «Промышленни предприятешка рационализаторски изобретательски болх вІаштІехьбоаккхара». 18.00. Художественни самодеятельноста концерт. 20.00. Мультипликационни фильмаш гойтар.

Н. К. Крупская цІерагІа культура Дворец. 15.00. Художника - любитела Корпакова беседа.

15 июль

С. М. Кирова цІерагІа культурин салаІарен парк. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. Радиоконцерт «Хоалл. са республика». 13.00. ДІа-юха лела ловзараш, зокх бола яхьаш. 14.00. «Красный молот» завода коллектива заявкайгІа оттадаь концерт. 15.00. Духовой оркестра концерт. 18.00. Художественни самодеятельноста концерт. 20.00. Мультипликационни фильмаш гойтар.

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 10.00. Болх беш я аттракционаши ловзоы йола автоматаши. 11.00. Болх беш я киноклуб «Фаьлгийи тамашийи дуненчІа». 15.00. Книжкай выставка, «Даим дахаргдола книжкаш» яха литература обзор. 17.00. Радиолекторий «Уназцело». 19.30. А. Н. Островске цІерагІча Уральски драматически театра гастролеш. 19.30. Болх беш я дискоклуб «ВІашагІкхетар». 20.30. Хроникально - документальни фильмаш гойтар.

СПОРТ

«ФУТБОЛ»

Грозненски «Терекен» «Саратовски «Соколен» футболистий эггара хьалхара вІашагІкхетар хилар 1957-ча шера Нохч - ГІалгІайчен столице — Грозне, счет 1:0 йолаш, вайбараш кот а болаш, чакх а даьлар. Цу хана дена мехка чемпионаташка уж клубаш 15 матче лайнай, царех ялхнегІа грозненцаша котало а йоаккхаш. Пхе поединкагІа котало яьккхар волжанаша, хІаьта пхъ матч цхьанаха а нотвоадаш чакхъяьлар.

ХІаьта хІанз яхье баьнарий 16-гІа ловзар чакхдаьлар 11 июле Грозне С. Орджоникидзе цІерагІча республикански стадионе массех эзар футбола езачнараш а болаш.

Ловзара хьалхарча минуташка дена фусамдай сиськеца тІалата болабелар. Стадиона сердала табло тІа кхоалагІа гобаккха а кхензар секунди стрелка Грозненцаша толам боаккхача юкъа. ХІаьта из иштта нийсделар: «Терека» ахьещитник Резепов Камиль ше цаІ «Сокола» вратареца С. Павловна юкь-духьала этте, хоадам болаш йола удар е венавар, бакъда, хьаьший защитникаша бокъо йоацача приемах лайда а нийца, шиЙ штрафной майдин тІара ваьккхар из.

Судьяша дукха уйла ца еш пенальти хьожаю! ХІаьта вай динагІа волча нападающе Садаев Іумира цунах пайда а нийца 1:0 счет хьаелл. Цул тІехьа маллышка вІашш даьйсбелар футболисташ. ТІаккха сихбелар хьаьший. Массаза а дагадьцар 21-ча минуте волжанех цхьанне юххера чІоагІа бургац тоьхаше а, вай голкиперо Г. Колосова тоссадеина из дІаяхийтар. ТІаккха грозненца О. Хохлевкос шиЙ аргІагІа кхерам оттабир «Сокола» вороташа хьалхашка. Укхаза а С. Павлова шиЙ лаьха говсал гойтар.

Ловзара шоллагІча даькъе къаьстта дика дагалаьмар хьаьший вороташ йолчахьа вай футболисташа Хохлевкос, Синькос, Садаева яь атакаш, бакъда, катало йоацаш чакх-м яьлар уж.

Толамга кхача гарга бар саратовцаш а, бакъда, царна новкъарло йир тешам болаш оборона еш хиннача вай защитника Куриев Тимурев вратаре Колосов Геннадев.

Счет 1:0 йолаш «Терека» яьккхар атта йоаца котало. Хьалхарча гон тІеххьара ловзараш вай футболисташа чакхдоаккхаргда: 18 июле Черкесске «Нарта» духьала, 22 июле Нальчике моттигерча «Спартакаца».

Д. МУРТАЗИНА КОТАЛО

Луцк яхача городе чакхъяьннай кхелетаришта юкъера спортивни гІа бахарах Советски Союзе хьалхале яхкара йола яхьаш. Цига дакъа лоацаш бар вай мехка дукхача городашкара дикагІбола атлеташ.

Вай мехкахой командера къаьстта бола толам баьккхар ДСО «Труд» яхача Нохч - ГІалгІай областной Совета берий - кхелетарий спортивни школа вакало Дамир Муртазина. Кхоьн пхаьь километраш йолча шинна а дистанцешка котало яьккхар цо.

Из цу кхьашка кийчваьр вар СССР спорта мастер, тренер Михаил Киселев.

ГРОЗНЕН ЧЕМПИОН

Сумa яхача Белорусски городе иштта чакхъьялар шолна вІашта Олимпийски чемпиона Владимир Голубниче приз яьхара чІехьара спортивни къовсамий турнир.

Грозненцашка юкъе лхи километр дистанці йолча чемпион хилар Хангельдиев Григорий. ХІаьта цунца цхьан клуберча Сапрычева Ольгас кхоалагІа моттиг яьккхар. Уж шаккхе а «Труд» ДСО членаш ба.

А. ИЗМАИЛОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Академика М. Д. Миллионщикова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта институте дІаххийцаду 1984 шера укх вузайна конкурс йоацаш очно деша болхача НГІАССР-е баьча катархошкара деша дІаоттаи луш йола экзаменаш дІалцилга:

г. МОСКВЕРА ЛАКХЕРА ДЕШАРА ЗАВЕДЕНЕШ:

Московски юртбоахама академи — агрономи.

Московски ветеринарни академи — ветеринари.

Московски халкъа боахама институт — промышленноста планировани.

г. ЛЕНИНГРАДЕРА ЛАКХЕРА ДЕШАРА ЗАВЕДЕНЕШ:

Ленинградски текстильни лІгачен промышленноста институт — швейни производства технологи.

КХЫЧА ГОРОДИЙ ЛАКХЕРА ДЕШАРА ЗАВЕДЕНЕШ:

Кубански юртбоахама институт — сомаш-баьцадараш леладари ноасаш лелаяри.

Къулбаседа-ХІирий университет — правоведени.

Астраханскн медицински институт — дарбан гІулакх, педиатри.

Дагестански медицински институт — дарбан гІулакх, педиатри.

Кубански медицински институт — дарбан гІулакх.

Ставропольски медицински институт — дарбан гІулакх, стоматологи.

Башкирски медицински институт — гигиена, санитари, эпидемиологи.

Къулбаседа-ХІирий медицински институт — дарбан гІулакх, педиатри.

Пятигорски фармацевтически институт — фармаци.

Заявленеш хьайію 31 июле кхаччалца, деша дІаоттаи луш йола экзаменаш — 1 августа дена 20 августа кхаччалца.

Медицински вузашка деша болхарашкара заявленеш хьалаца алхха юртацкарча райисполкоми направлени а йолаш мара.

Института адрес: 364902, г. Грозный, ГСП-2, Револющe проспект, 21. Приемни комисси.

ПРЕДПРИЯТЕЙИ ОРГАНИЗАЦЕЙИ КУЛГАЛХОЙ!

Грозгоргаз эксплуатационни производственни управлени СССР Госгортехнадзора Средне-Кавказски округа управлени хьалхадоаьх 1984—1985 шера отопительни сезон йолаеча яьй автоматика средстваш тоаль хилча мара котальеш газови сетех дІакхоттаргйоацилга.

Белгалъьха средстваш «Чечингаз» производственни объединенера эца йиш я.

«Грозгоргаз» ЭПУ
СССР Госгортехнадзора
Средне-Кавказски округа управлени.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

«Автомагазин» яхача № 13 йолча тика тІа (Грозный, Ашхабадски улица, 103, Черноречье яхача поселке) вартІатта йоаккх я «Москвич» (АЗЛК) яхача маркагІа йола тайп-тайпара беса дола автомашинаш. Цу автомашинай двигателаш АИ-76 яха бензин доагадеш да.

Дукха тика тІа, г. Москверча Ленински комсомола заводо арахеца автомобиль эца йоаьта.

«Промтовары» яха объединеній.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 июль

11.20 — Халкъара поэт. СССР-а Пачхьалкхьарча Совета депутата, СССР-а халкъа артиста М. А. Эсамбаева 60 шу даларга.

15.35. — «Нохч-ГІалгІайчен шера».

15.45 — Киножурнал.

15.55 — «Къонал» яха студи.

16.35 — Поэт Ш. Арсанукаев (нохчий меттала).

РАДИО

14 июль

7.20 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

7.30 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя», «Сердало» газетий обзор.

8.30 — Передачий программа (эрсий, гІалгІай меттала).

8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).

10.15 — «Цай лоалахой болча», Къулбаседа ХІирейченера передача (гІалгІай меттала).

10.00 — Реклама (эрсий меттала).

11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).

11.30 — «Хьал мел хиедаьь лорадеІ» Рейд (эрсий меттала).

11.40 — «Вахара хьисап — советски» (нохчий меттала).

12.40 — Лирически эшараш (гІалгІай меттала).

13.00 — Коммунистически кхетамца кхевара школа — язь». Беседа (нохчий меттала).

15.15 — Грозненски района халкъа таланташ. Музыкальни передача (эрсий меттала).

16.00 — «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал (эрсий меттала).

16.00 — «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

УКВ

17.00 — «Сайра дика хийла» яха сайранара музыкальни передача.

17.43 — Къона оаза.

18.15 — Лирически илли сайре.

18.30 — Халкъа мукъамаш.

15 июль

МЕТАЛЛУРГА ДИ

7.15 — «Грозненский рабочий», «Ленина никъ» газетий обзор.

7.30 — Передачий программа (эрсий, нохчий меттала).

7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).

9.25 — «Шоана хоза хета эшараш» (эрсий меттала).

11.30 — Металлурга дийна хетаяь йола музыкальни программа (эрсий меттала).

15.15 — Музыка (нохчий меттала).

16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).

16.30 — «Къона тІехье» (нохчий меттала).

18.00 — «Малеща доттагІал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — Эстрадни дуэтий сайре.

17.40 — Металлурга белхлошта хетаяь дола концерт.

18.40 — Халкъара мукъамаш.

Хоамаш

Тахан республике гІоалген Грозней хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачам а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус. ЙІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхана [illegible] моркхаш а йолаш, йоачам а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсанна 14—19, дийнахьа 23—28 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ФЕ ХИЛА

Укх шера цхьоалагІча сентябре дена чІоагІлуш да наькъагІа лелара Правилашта юкъеднхьа хувцамаш тІатохараши. Уж даьд транспортни средствашт дикача хьал тІа лоаттаяраи наькъагІа лелара кхерамзле дикагІа Іалашъяран. Кертера хувцамаш даьд Правилай 27 разделе, вешта аьлча, транспортни средствай техническе хьалаца дувцадеша мел долнoa. Белгтала аьлча, транспортни средствана юккъанца тормоз тохара сухал сахьата 40 километр хургья, 30 километрана меттел.

Рулевой управленегара, сердал телача прибораши кара, шинашкара дІадехараш хІанз лиргагІа да. Машин арахийцача заводо оттальрех йоаца запасной оатхалаш оттайтац машина. Дагадоххарах аьлча, автомобилех пайда эцар мегийтац укх тайпара моттигаш йолча хана:

нагахьа санна тормозий, рулевой управлене, арахьарча сердал телача приборий, двигатела конструкцена юкъе хувцамаш дихьадале, и. кх. дІ.;

двигатела конструкцена юкъе хувцамаш даьдале е машин арахийцача заводаца дага ца боалаш, кхьча тайпарча доагорaца (бензина меттел газ е дизельни доагор доага—дергдолаш) болх бара устройстваши оборудовании аттаьяле;

транспортни средствай конструкце тІа лаьрхІа тІехьашкахьара хІама гургдола кнагаш, лочкъаяь ца йигийтаре уттйю устройство, шоагІаца хоаи беш йола оатхал, маьлха дукхьалара лабилгаш ца хуле;

водитель вагІача моттигера хьежача арахьара хІама бІаргагора новкъарле еш, кизгаш баьдаерзадеш е наькъагІа лелача кхьча наха новкъарле еш йола деноретивни хІахаш совнагІа оттаьяле.

Белгалдаккхар: легковой автомобилашка жалюзаш е занавескаш оххийт, нагахьа санна царех шинна а оагІорахьа тІехьашкахьара никъ бІаргабайташ дола кизгаш доахке.

ТІаьдача кнгa тІа гІолла атара сихагІа леле а минута 35-ззачул кІезигагІа дІа-юха лаєт шаьиxe а щетка. Эггара сихагІа лестача хана щетко чулоацa гон транспортни средство арахийцача заводо оттабаьчул вІашагІа ба, и. кх. дІ.

Транспортни средстваш дІахо лелийтац, нагахьа санна тормозной системен рулевой управленин болх беш ца хуле, сцепной устройство вІаштІехьа ца хуле, (поезда юкъе йолаш), баьдеча хана е лерттІа хІана бІаргагуш ца хуле сердал теда приборашш вІаштІехьа ца хуле, хІаьта догІа е лоа лелдаш хуле — кизгаш цІендергаш йоацаш.

Укх тайпара тІатохараш юкъедихьад Правилай 2, 6 пункта: нагахьа санна хьтар наьнъагІа лелара Правилаш тервал ца ярах хиннадале, ихьабакъда, лоамбаь нах а даь наьха санна дохкха зе а деце, хиннар шаккхе оагІув вІашш раьза а йолаш тІаэсе. Транспортни средстваш укх Правилашка яххача тайпара вІаштІехьа йоацаш еце, аггара гаргагІча ГАИ посте е Госавтоинспекце подразделене кхоачаба из долле тІаьла отталаьча порядкага хьежна къоастадара.

Массеж дош арда Шалж районе наькъа тІа хиннача хатарах лаьца.

Сайрайна 7 сахьат доалаш «Госплемобъединение» яхача Аргунски станце доалахьарча УАЗ-469 автомашина водитела С. С. Чатаева Аргунера Шалжа бодача наькъагІа водаш Гермечук яхача юрта юхе Дцальа хила тиэлгІа тІаьна гаьна доацаш наькъо гола тохача метте цІаьхха харцахьа а хьайза духьала йоагІача легковой автомашина — «Москвича» тІатехай машин. Цига лоалаь 9 саг, царех деша даккха кхачанза дикъ бер а долаш, больнице Іовиллав.

ДІадахача кІиранагІа (5 ноэра дена 12 июле кхаччалца) НГІАССР наькъашка 26 автохатар хьаь, 4 саг ве а зулам, 38 сага чов хаш а еш.

НГІАССР МВД ГАИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктоххама секретара — 2-84-69; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-69; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ05185. «Грозненский рабочий» издательстваи типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3070.